

B.A.L.

1031

№
ALEX. LAPE

G. BOGDAN-DUICĂ

POLITICA LIGEI CULTURALE

BCU Cluj / **BUCUREȘTI** Library Cluj

14 DECEMBRIE 1914

BUCUREȘTI

„TIPOGRAFIA ROMÂNEASCA“, Strada Izvor No. 14

1914

Prețul 1 Leu

1031

POLITICA LIGEI CULTURALE

BUCUREȘTI
BCU Cluj / Central University Library Cluj
14 DECEMBRIE 1914

RAPORTUL SECRETARULUI GENERAL

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2009 00484

BUCUREȘTI
„TIPOGRAFIA ROMÂNEASCA“, Strada Izvor No. 14
1914

Raportul secretarului general

București, 14 Decembrie 1914

Domnilor delegați!

Congresul este extraordinar și convocat ca să judece o *singură* chestiune: directiva *politică* a Ligei pentru unitatea *culturală* a tuturor Românilor. Raportul se va ocupa deci numai cu această chestiune.

Actualului comitet central i s'a făcut în congresul trecut imputarea că sună în „trâmbițe“ politice în loc să se ocupe de „cartea“ culturală. Congresul a fost însă de părerea comitetului și a aprobat continuarea politicii naționale a Ligei. Comitetul a și continuat-o.

Manifestațiunile *politice* fundamentale ale actualului comitet central sunt, în ordine cronologică, următoarele:

1. *Declarația dela Piatra-Neamțu* — dela 19—22 Maiu 1913 — care s'a votat cu un enorm entusiasm și pe care ziarele guvernului unguresc au numit-o „*revoluționară*“ și provocatoare la răsvrătire.

„*Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor, privind cu atenție împrejurările care primejduesc astăzi ideile sale, se crede obligată să facă următoarea declarațiune:*

I. Suprafața culturii românești se întinde în toate părțile până acolo unde masa compactă a neamului încetează și încep graiurile străine, cărora noi, fără invidie

și cu sinceritate, le dorim aceeași dezvoltare liberă și mândră, pe care o cerem și pentru poporul român și pe care acestuia voim să i-o știm pretutindeni apărată de orice contestare teoretică sau practică.

II. Liga constată însă cu durere că dușmănierea culturii românești și încercările menite să o suprimă devin din zi în zi tot mai îndrăznețe, în toate țările vecine cu regatul român. Incercările acestea, care ating adeseori josnicia crimei morale, însemnează un atac actual împotriva bazei de apărare etnică a regatului și o slăbire a condițiilor vieții lui în viitor. De aceea, chiar acum, într'un moment istoric unic în felul său, Liga se simte datoră să îndrepteze din nou luarea aminte a țării asupra acestei primejdii care este în mare creștere.

III. În Ungaria și Transilvania s'a desființat școala românească, din care, în urma legilor din anii 1907 și 1913, în curând nu va mai viețui decât o rămășiță neînsemnată. Cu episcopia greco-catolică maghiară și prin școlile ei s'a început și desnaționalizarea Românilor prin biserică. Desnaționalizarea se va continua prin înființarea apropiată a unei episcopii greco-orientale (ortodoxe) maghiare. Literatura românească suferă aceeași censură ca și până acum; presa aceleași lovituri nedrepte. Pentruca și bazele economice ale culturii românești să fie sdruncinate, s'au cerut și autorități înalte au făgăduit măsuri menite să împiedice și propășirea economică. Pentruca poporul român, astfel suprimat, să nu poată avea reprezentanți parlamentari în număr proporționat cu milioanele sale și pentruca glasul său să nu poată fi nici auzit, necum ascultat, guvernul și parlamentul maghiar au făurit și M. Sa Impăratul-Regehabsburgic a sancționat o lege electorală de încătușare a vieții politice a tuturor națiunilor nemaghiare.

IV. În Bucovina rasa slavă mănâncă zilnic din corpul națiunii românești. Stăpânirea, cu scopuri nemărturisite dar evidente, sprijinește pierderile: suprimând limba română din justiție și administrație, sirâmtorind-o în școale printr'un utracvism dăunător; înlesnind chiar acum înființarea unei episcopii rutene, care va înghiți

multe suflete românești; și prin toate acestea răspândind în poporul român descurajarea, vierme primejdios pentru sufletul națiunilor.

V. *Coincidența lipsei de sprijin eficace și mulțumitor din partea guvernelor bucovinene-austriace cu nepilduita persecuțiune mărturisită fără nici o rușine din partea guvernelor ungurești trebuie să ne încredințeze că pe toată laturea nordică și vestică a regatului se dă o luptă mare, pornită dintr'o singură și comună idee austro-ungară: jertfirea darnică în timp de războiu¹⁾, iar în vreme de pace extirparea diabolică a elementului român de peste munți.*

VI. *Suprimarea culturii românești prin mijloace politice a produs la frații noștri o stare de iritație pe care nici ei nu o ascund. Acum toți se plâng de lipsa de recunoaștere și considerație pentru jertfele aduse în trecut și în prezent; și nu sunt puțini nici ceice au început a se gândi să desfacă odată vechiul, dar azi nefolositorul contract sentimental dintre poporul vrednic de scut și suveranul care nu-i mai ascultă plângerile și nu-i mai întinde scutul apărător de care are nevoie și la care are drept. În cazul grav al unui războiu european, curentul acesta poate deveni o primejdie și pentru regatul român aliat fără condiții generale-naționale cu Austro-Ungaria²⁾. Liga crede că este un interes și al regatului ca nicio zi să nu mai fie amânată suprimarea izvoarelor care îl hrănesc și pe care le-am arătat în punctele III și IV.*

VII. *Avem și pricini morale care ne cer cu putere ca sinceră și fără nicio daună să fie amicitia „amicilor“. Avem o cultură veche, cu care ne mândrim; avem voință și puteri s'o înălțăm încă și s'o răspândim în toate părțile, pe toată suprafața neamului nostru; avem dorul de-a fi născătorii unei forme de cultură națională ieșite din împreuna lucrare a tuturor Românilor, ori unde ar viețui ei; avem un ideal. De dragul nimănui nu voim să părăsim munca și lupta pentru ajungerea lui; nimeni*

1) Ce trist s'a adevărit în războiul actual această afirmare!

2) Criticăm deci de atunci alianța cu Austro-Ungaria!

nu ne va convinge că trebuie să consimțim a ne scădea de bună voie la rolul de neam inferior, redus între granițe mici și scoborît la o vieață moartă. *Demnitatea și conștiința menirii noastre nu ne îngăduie să privim cu nepăsare la măcelul culturii românești dintre granițele austro-ungare.*

VIII. Răspunzători de viitor suntem toți Românii, dar cu asprimea cea mai mare vor fi judecați conducătorii mișcărilor intelectuale și politice. Liga se crede datoare să îndrepteze și către conducători o întrebare și o rugăciune. Întrebăm: Care sunt străduințele voastre zilnice, ca să înceteze loviturile care mereu doboară marginile neamului nostru? Care sunt până astăzi succesele străduințelor voustre? Rugăm: Pe M. S. Regele nostru, a cărei epocă în veci va fi împodobită tocmai cu strălucirea acelei culturi generale-românești, care se suprimă în Austro-Ungaria, să-și aducă grațios aminte de intervențiile Sale din tinerețe pentru autonomia Românilor de peste munți și să le repeteze acum, când amicitia Sa cu Împăratul-Rege habsburgic este, cum se pare, mai intimă și mai devotată decât oricând. Rugăm Senatul și Camera să dezbată din punct de vedere al regatului, toată lupta care se dă împrejurul țării și pentru desființarea culturii românești. Rugăm pe cetățenii luminați și inimoși ai colegiilor electorale să ceară stăruitor și imperios ca reprezentanții lor să-și facă toată datoria față de tot neamul românesc. Rugăm toate societățile de orice categorie, rugăm presa, rugăm pe toți bărbații cari-și simt influența lor asupra opiniei publice din țară și din Europa să desfășure înaintea lor icoana tristă a luptei despre care declarația de față vorbește numai în numele congresului Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor strâns la Piatra-Neamțu în zilele de 19—22 Maiu 1913“.

In Maiu 1913 ne consideram—fără opunere din nicio parte—drept „aliați“ ai Austro-Ungariei, ale cărei mizerabile asupriri le denunțam lumii cu vorbele cele mai pline de îngrijire și de amar. Vorbiam, în punctul VI, despre

părăsirea dinasticismului austriac; în punctul VII despre viitoarea cultură în limite mai largi decât „granițele mici“ de astăzi. Eram destul de îndrăzneți. Meniți culturai, depășam îngustimea statutelor discutând bazele ei, piedicele ei, vizând nu numai împiedicările ei politice, ci și pe cele geografice.

2. *Moțiunea meetingului dela Dacia din 16 Martie 1914:*

„Cetățenii Capitalei, luând cunoștință de înțelesul ultimelor evenimente din viața Românilor de peste munți:

1) constată că dezvoltarea lor națională continuă a fi amenințată serios de aceiași ungurești asupritori cărora, totuși, la prilejuri de strâmtoare, le place să pună în evidență comunitatea de interese între Români și monarhia austro-ungară;

2) regretă că din această cauză întregului popor român i se impune o luptă cu toate mijloacele cerute de trista situație anormală de astăzi și pentru asigurarea în forme autonome-naționale a liberei dezvoltări a Românilor din Austro-Ungaria;

3) fâgăduiesc tot caldul și neodihnitul lor sprijin câtă vreme vor dură asupririle naționale din Ungaria, Ardeal și Bucovina, țări nenorocite, în care sufletul românesc, sufletul nostru, este izbit când cu brutalitate, când cu perfidie;

4) declară că prietenie sinceră între frați ca noi și asupritorii fraților noștri nu se poate întemeia; și

5) repetează că, în fața viitorului îngrijitor, numai cea mai deplină autonomie poate face din poporul român un stâlp neșovăitor al politicei tradiționale“.

Impotriva acestei moțiuni, din tot neamul românesc nu s'a ridicat niciun glas, deși ea nu a cerut ocuparea Ardealului. Nu s'a protestat nici împotriva comunicatului prin care a fost explicată și în care se afirmă că Liga susține programul politic al partidului național.

Și acum noi vizăm „viitorul îngrijitor“ și ceream lupta „întregului popor“ pentru salvarea părții de dincolo de munți!

După acel meeting s'au petrecut două fapte, pe care le povestesc ca dovadă despre vederile comitetului central al Ligei.

Intâiul fapt: În 3 și 4 Aprilie 1914 secretarul general a avut, în București, două convorbiri cu fostul ministru și actualul senafor austriac *Dr. I. M. Baernreiter*, care venise ca să studieze chestia românească. Secretarul Ligei, G. Bogdan-Duică, i-a spus: că împotriva Rusiei României nu pot merge; că o Austrie *dreaptă* și tare s'ar putea bucura de mai multă considerație; că noi nu putem tolera o Ungarie independentă; că o cucerire a Serbiei ar răscula *tot* poporul românesc—cucerirea o susținuse *Pester Lloyd* într'un important articol recent, pe care fostul ministru încă nu-l cetise; i-am oferit eu, atunci, exemplarul meu. (După notele scrise imediat după convorbire). *Dr. I. M. Baernreiter* mi-a spus, între altele: Noi, la Viena, credem că în viitorul conflict general România va aștepta cumpăna norocului și că veți fi cu cei norocoși, cu cei învingători! ¹⁾

Al doilea fapt: Tot pe atunci d-l Virgil Arion făcea o vizită d-lui de Waldhausen. Venind vorba și despre meeting, președintele Ligei l-a interpretat ca o dovadă a îndârjirei poporului român și ca o anunțare a greutăților viitoare privitoare la o eventuală confraternitate de arme cu tripla alianță. D-l de Waldhausen *nu crede* ce auzia și-i ceru președintelui Ligei un memoriu. I s'a dat un memoriu la care s'au adaos: articole de d. dr. Alexandru Vaida-Voevod din *Österreichische Rundschau* și o bună descriere a Ungariei economice și politice, publicată de cercul sociologic al lui Oszkar Iászi.

Noi vorbiam ca ligiști. Ca *ligiști* ni se dădea importanța de a fi întrebați în chestiuni de așa însemnătate. Așadar: ideea că Ungurii au înstrăinat definitiv România *noi* am reprezentat-o și *înainte* de izbucnirea războiului.

Să se însemneze bine: Convorbirile noastre s'au ținut în limitele moțiunilor votate de congres și întruniri.

¹⁾ La una din convorbiri asistă și colegul din Ligă Dr. I. Răducanu.

În ultima zi a ultimului congres al Ligei a fost ucis arhiducele Franz Ferdinand, care-și alesese oamenii cu al căror ajutor, ocupând tronul, voia să facă dreptate peste munți; care eră singurul temeinic cunoscător arhiducal al chestiunii naționale din Ungaria; și care ar fi redus pe Unguri la rolul ce li se cuvine. Uciderea arhiducelui deslănțuî războiul. Până să izbucnească el, Viena se gândi la *proximele măsuri de luat împotriva naționalismului amenințător al țărilor vecine cu Austro-Ungaria.*

Acele măsuri ne priviau și pe noi, Liga. Despre ele am și avertizat secțiunile printr'o circulară a cărei publicare acum o socotim necesară: Din ea se va vede că atunci când firea problemelor naționale ating relațiile cu statele vecine nu putem fi orbi la ce se petrece în vecini și că trebuie să fim chibzuiți *fără a părăsi fondul.* Circulara s'a dat în 23 Iunie 1914. (Nr. 11):

Domnule Președinte,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hotărându-ne să împărtășim secțiilor Ligei cât mai des ecourile trezite de lucrările Ligei culturale, începem cu congresul ei.

Guvernul maghiar dispune de „Budapesti Hirlap“ (Gazeta Budapestei) și de „Pester Lloyd“, de care se folosește regulat și ministerul de externe din Viena.

„Budapesti Hirlap“ din 17/30 Iunie constată că Slavii de Sud omoară și că noi amenințăm; că Liga exprimă sentimentul întregului românism și că politica ei va fi în curând cea oficială, și cere ca Ungurii să fie gata de apărare, căci Liga este un „Mene, mene, tekel, ufarsin!“, adică: anunță sfârșitul Ungariei. „Meg fogjuk-e várni, hogy a román a tettek véres mezejére lépjen?“, întreabă gazeta șireată. Adică: vor aștepta Ungurii ca Românii să apuce pe căi sângeroase? (Vezi și „Minerva“ din 20 Iunie a. c. pag. 1).

„Pester Lloyd“ din 17/30 Iunie ne crede, în ironie, „o filială romanizată a societăților foarte iubitoare de cultură ale Rușilor-sadea“ („eine rumanisierte Filiale der

kulturfreundlichen Verbände der echtrussischen Leute“). (Vezi și „Dimineața“ din 20 cor. pag. 9). Acelaș ziar crede că speranțele noastre nu se vor împlini așa curând. După moartea arhiducelui Franz Ferdinand și noi credem aceasta! Și conchidem, tocmai de aceea, că trebuie să lucrăm stăruitor și cu un zel și mai cald decât până acum.

Pentru înțelegerea deplină a acestor voci trebuie să fim seamă de o directivă dată ziarelor de biroul de presă al ministerului de externe și divulgată textual de Dr. Hugo Ganz (Viena) în „Frankfurter Zeitung“ din 16/29 Iunie. Directiva vieneză cere ca „autoritățile normative“ (massgebend) din străinătate (din țările vecine) să fie urmărite cu atenție; ca monarhia să părăsească compromisurile și să se emancipeze de terorizare (*Einschüchterung*), și să apere teritoriul împotriva agitațiilor irredentiste.

Se adaugă anume că directiva privește în special pe Sârbi și pe Români. Ea anunță deci hotărârea de a se cere și suprimarea activității politice-culturale și a Ligei, care va avea deci un important dușman extern. Credem deci că într-o astfel de nouă situație avem nevoie de îmbărbătare, nu de disensiuni, și cu atât mai puțin de părăsirea direcției dată Ligei culturale anul trecut“.

Conflagrația i Lbucni.

Se hotărî neutralitatea.

Neutralitatea s'a susținut, în presă, cu argumente foarte triste. Din mai multe aleg numai unul: *La Roumanie* dela 3 August: „*Pourquoi entrer dans une guerre où la race joue un rôle déterminant, sans que notre race soit en cause?*“ Se susține deci că războiul nu atinge interesele rasei noastre și că, prin urmare, putem fi liniștiți în neutralitatea definitivă! Ideea de-a ne război pentru unitatea națională găsi însă în curând apărători, cari se sporiră enorm abia după respingerea Germanilor dela Vistula. Sporul se datoră impresiei că se va produce *putința* ca idealul național să fie realizat.

Eu, secretarul Ligei, am scris în acel timp de confuziune un memoriu *menit să fie tipărit ca mărturie a vederilor comitetului central*. Memoriul, citit întâiu colegilor Virgil Arion, arh. I. Scriban și G. Popa-Liseanu, fusese adus la o formă admisă de toți acești colegi, pe care-i invitasem la o prealabilă cetire intimă. Dar, în ședința oficială, un alt coleg (d. G. Ranetti) opină, că memoriul meu rășboinic „voește să taie capul la 500.000 de soldați români“(!); iar altul (d. Dr. Șt. Bogdan) că memoriul trebuie tipărit și predat *numai* oamenilor politici. Nu mi-a plăcut această primire în comitetul Ligei și, în loc să-l public întreg ca memoriu, l am publicat pe părți în câteva articole din „Minerva“. În 17 August: *Ce caută Austria în Serbia?* În 18 August: *Ce caută Austria în Nord?* În 20 August: *Neutralitatea Italiei*. În 25 August: *Galiția rusească*. În 28 August: *Rusia și Ungaria*.

Memoriul nu eră rusofil, dar respiră convingerea și încrederea că zilele Austro-Ungariei sunt numărare. Urme din încrederea aceasta au rămas și în articolele citate.

Deși nu s'a publicat în întregime, memoriul a fost pentru membrii comitetului un prilej de înaintare spre— „rusofilism“, cuvânt nenorocit cu care *fals* se botează lipsa de simpatie *actuală* pentru Germani, precum tot fals se numește „germanofilism“ lipsa de simpatii pentru Ruși.

În timpul acesta viforul din presă crește neliștind lumea în gradul cel mai nesocotit. Regele eră atacat par'că El ar fi fost cel din urmă dintre cei mai mișei Români. La București un ziar îl și decapitase; la Bacău (în 26 August) un fost deputat amenință — în prezența ligiștilor — cu un articol din constituție, după care guvernul și corpurile legiuitoare pot ridica asupra capului statului oprobiul unei trădări de neam ¹⁾; un istoric român, d-l A. D. Xenopol, propagă idea că, dacă regele nu intră imediat în Ardeal, Moldova trebuie să se rupă din regat și să se unească cu Basarabia și Bucovina supt

¹⁾ Să se citească darea de seamă din *Dimineața* dela 26 August. Vorbî d-l Iuniu Leca și asistau, fără să protesteze, ligiștii: P. Cantili, senator, G. Berea etc.

protectoratul Țarului. (*Adevărul* din 6 Septembrie). Anarhia cugetării eră desăvârșită.

Noi ne-am zis : Nu merge astfel ; pentrucă bazele statului nu se pot clătina de dragul sau al rublelor din presă sau al impetuoșilor dintre noi sau al zăpăciților din tot locul. Noi, dintru început fiind contra acestei atmosfere, am dat circulara dinastică scrisă la 1 August, pentru ca cel puțin ligiștii să fie împiedecați de-a apuca pe astfel de căi. Astăzi, când cunoaștem în mod cert destule amănunte *istorice* despre ideile și faptele regelui Carol I, n'am *redactat altfel* circulara aceea, pe care o reproducem și aici în întregime :

București, 3 August 1914

No. 33 (Confidențială)

Domnule Președinte,

Comitetul central al Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor s'a întrunit în ziua de 1 August 1914 pentru a hotărî asupra atitudinii ce societatea noastră trebuie să ia față de evenimentele grave prin care trece România.

Comitetul și-a păstrat și cu această ocaziune unanimitatea în hotărârile sale, pe cari crede de a sa datorie să le aducă la cunoștința secțiunilor Ligei, socotind că niciodată mai mult ca acum nu a fost nevoie de «unitate» în sentimentele și acțiunea noastră.

Comitetul central al Ligei socotește că războiul care a izbucnit la hotarele noastre și care ne învăluie din toate părțile, este, prin numărul combatanților și puterea statelor cari au intrat în luptă, cea mai mare și cea mai înfiorătoare deslănțuire de forțe destructive ce au trecut vreodată peste Europa.

Războiul nu are un caracter local, pentru regularea între două state a unor litigii de graniță, el are un caracter hotărît de războiu pentru supremația lumii, și va fi cu atât mai fără cruțare cu cât ambițiunile din care a pornit sunt mai nemărginite și interesele în joc mai considerabile.

Prin enormitatea lui, prin furia pătimașe cu care e purtat, prin desăvârșirea mijloacelor de distrugere ale vremilor noastre, războiul de azi se arată a fi un războiu fără milă, în care «dreptul» se întuneacă și «dragostea de oameni» se stinge.

Cât va dură acest războiu și a cui va fi biruința?

Nimeni nu poate nici prevedea! Dar se știe că lupta va deștepta instinctele de dominațiune, voința puterii nestăpânite, pornirile spre pradă, disprețul celui mic și slab.

*Războiul de azi poate deveni pentru țara noastră o amenințare directă. Țara trebuie întărită **Întărită prin disciplina fiecăruia, prin supunerea necondiționată către Cel care astăzi—prin voința tuturor—conduce dăstinele țării. Vom pierde altfel tot; vom pierde până și respectul de noi înși-ne, de nu ne vom ști stăpâni și supune în momentele decisive prin cari trecem.***

Anarhia în idei, deslănțuirea patimilor, neputința de a ne supune ordinelor necesare, ne pot fi fatale.

Incertitudinea, voința de a ști cine va birui, ezitățile, în momentele care cer energie, hotărâre și încredere, slăbesc, nu întăresc rezistența.

Suntem convinși ca în poporul nostru sunt isvoare nescapate de energie militară, de disciplină până la jertfă, de nețărmurit devotament. Avem în acest popor cea mai desăvârșită încredere.

Și Liga nu are decât un cuvânt:

Cu toții împrejurul Regelui, împrejurul Tronului, împrejurul celor cari poartă azi greaua răspundere a conducerii țării și cu Dumnezeu înainte!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Înlăturând din atenția noastră comentariile care s'au făcut asupra acestei circulări și care nu merită cinstea unui răspuns, accentuăm și aici asupra încrederii noastre în virtuțile *militare* și în devotamentul *poporului*; asupra încrederii în rege și în sftnicii săi; și asupra chemării la unire¹⁾.

1) Observăm că d. G. Ranetti, censorul Ligei, s'a emoționat mai mult decât noi de articolul unui anonim, de a cărui existență în ligă nu eram preveniți, și i-a dat un răspuns în *Epoca* dela 26 August. Ne facem plăcerea de a reproduce aici *adevăratale* convingeri ale d-lui G. Ranetti:

Un războiu contra Ligei. — „Cu asentimentul colegilor mei din comitetul «Ligei culturale» pentru unitatea tuturor Românilor, secțiunea București, vă rog d-le director să arătați că **noi vedem cu mâhnită surprindere**, cum în unele gazete din capitală s'au strecurat articole cari își perm t să arunce o *îndrăzneală și urăcioasă suspiciune asupra chiar patriotismului, acelor cari conduc «Liga»*.

Prin **răstălmăcirii de șicană și rea credință** a unei circulări confidentiale adresată la 1 August secțiilor din provincie ale «Ligei», aceste **articole defălmătoare** se încearcă să însinueze că «Liga» a abdicat dela idealul ce totdeauna trebuie s'o însuflețească, — autorii acelei **proze calomnioase** prefăcându-se că uită comunicatul publicat prin ziare, câteva săptămâni mai în urmă. Prin acest comunicat, cârmuitorii «Ligei» afirmău limpede și cu energie dorinta lor ca: In cazul când România va fi nevoită să intre în acțiune, sftnicii Coroanei să nu uite nicio clipă nă-

Adăogăm că tot d. G. Ranetti este autorul și al apărării din scrisoarea „către tinerimea universitară“ (17 Octomvrie 1914).

Suștinem și astăzi aceleași vederi. Si rău ne pare că glasul nostru sincer n'a fost ascultat și că nesocotitele declamații antidinastice au continuat chiar printre reprezentanții culturii românești, ca de exemplu, în întrunirea „universitarilor“, unde se da astfel dovada *ulterioară* că noi nu trebuiam și nu puteam să ne alăturăm lor¹⁾.

În 9 August (s.No. 41) s'a publicat un comunicat *esențial*. Punctul de vedere al comitetului central reiese limpede și fără niciun comentariu :

Spre lămurirea membrilor «Ligei pentru unitatea culturală a Românilor», în privința evenimentelor la ordinea zilei, Comitetul central al Ligei, întrunit în ședință împreună cu comitetul secției din București, decide să publice următoarele :

Liga culturală nu are nimic de opus părerei consiliului de coroană privitoare la necesitatea expectativei armate.

Dintre motivele aderării Ligei la expectativa armată, pentru ea, cel mai puternic este credința că areopagul cărmuitorilor statului român nu a putut lua nici o hotărâre fără să fi cugelat și la năzuințele permanente ale neamului românesc.

Liga nu se îndoiește că, dacă expectativa se va sfârși prin trecerea la acțiune, acțiunea va fi determinată în mod precumpănitor de năzuințele permanente ale neamului.

zuințele neamului românesc întreg, care uneori pot fi în contradicere cu interesele momentane, dar vitale, ale regatului liber

Și conducătorii «Ligei» își mențin și astăzi părerea. *Neutralitatea României, în acest moment, cea mai înțeleaptă atitudine ;* pentru că ei, pe cât admiră avânturile bravei noastre oștiri, *tot pe alături sunt dornici să-i cruțe aventurile neoportune.*

După această lămurire, socotim că nu mai e nimic de adăogat.

Ba, poate se cuvine încă două vorbe, doar două. căci ar fi o nemerită cinste ca «Liga» să intre într'o mai lungă polemică cu acei câțiva Români cari s'au făcut (sperăm că *inconștienți* și târâți de bune sentimente pe căi rătăcite) *unelte ale vrășmașilor*, cari dau neconținut *asalluri pătimase împotriva prestigiului «Ligei»,* această scumpă și solidă *fortăreață a sufletului nostru național*“.

1) După *Dimineața* din 14 Septembrie un profesor universitar, altfel sincer naționalist, declară : „Despre **rege** se spun iarăși multe. Eu *nu cred* că regele poate fi în contra intereselor țării, pentru fericirea căreia a jurat. Dacă așa ar fi, atunci s'ar săpă o prăpastie între suveran și țară.

După circulara confidențială dela 1 August, circulara dinastică, și după comunicatul de aderare la expectativa armată, dat în 9 August, Comitetul central a continuat să observe evenimentele, și la 23 August, dimineata, a scris o scrisoare către autoritățile singure în situație să decidă hotărârea supremă.

Scrisoarea a fost prezentată imediat. Ea se publică ca dovadă că comitetul central al Ligei nu a așteptat niciun îndemn străin pentru a aprecia însemnătatea evenimentelor și necesitatea ca România să intervină pentru apărarea vieții neamului nostru de pretutindeni.

București 23 August 1914

Domnule Președinte al Consiliului

„Bucovina este cucerită de Ruși. La intrarea în Cernăuți cei doi generali rusești au declarat solemn că o anexează de veci la Rusia.

Știri vrednice de credință ne vestesc că Rușii vor trece și în Ardeal. Pământul românesc al Bucovinei a căzut în mâini străine. Pământul românesc al Ardealului este amenințat să cadă din zi în zi.

Data fiind starea sufletească a poporului român din Ardeal, acest popor are să fie cu siguranță ademenit să creadă

Țara voește ca regele Carol să ajungă «Carol cel Mare» și suveranul trebuie să se supue. **Altfel va fi ceva tragic.** Noi am iubit pe regele nostru, dar iubirea cere reciprocitate Țara așteaptă ca suveranul să-i dea acum această dovadă de iubire. Avem încă nădejdea că în cel mai scurt timp regele o va da. Dar dacă „crezi” și „ai încă nădejdea”, pentru ce ameninți pe regele cu «o tragedie?» Alt profesor universitar făcea o comparație, care-i descopere lipsa de cunoștințe literare—greșala aceasta nu i-o luăm în nume de rău—și prezintă pe rege ca ucigaș al poporului său românesc: D-sa vorbiă: «Răspund celui mai venerabil bătrân, regelui, cu o baladă germană—căci cred că-i plac baladele germane: Un bătrân străbăteă o pădure strângând un copil la sân. Și copilul se speria de foșnetul și întunericul pădurei. Nu te teme copilul meu, am eu grije de tine — spuneă mereu bătrânul. Dar când a ieșit din pădure, bătrânul văzū că copilul dela sânul său eră mort. Luați seama, tinerilor, ca bătrânul nostru să nu vă iubească și să vă ocrotească atât de mult. încât la capătul drumului să aveți soarta copilului din balada germană».

că unicul liberator este Rusul și că spre el trebuie să-și îndrepteze nădejdele lui de mântuire în viitor.

Ocuparea militărească a Bucovinei și a Ardealului va pune România într'o tristă situație politică și strategică.

Dincolo entuziasmul va merge spre Ruși, iar dincoace, ocuparea și a Ardealului va face cu neputință orice independență de hotărâre.

Ocuparea Ardealului ar fi o constrângere fatală a țării și din punct de vedere militar, o paralizare a oricărei acțiuni viitoare.

Noi ne simțim datori a vă împărtăși convingerea că cel mai mic gest îndreptat de Ruși spre Ardeal este și cel din urmă moment în care România va trebui să ia o hotărâre în conformitate cu interesele ei permanente și că, în niciun caz, Transilvania și Bucovina, țări românești, nu pot trece, nici măcar provizoriu, în stăpânirea Țarului.

Președinte (ss) **V. Arion**

Secretar general (ss) **G. Bogdan-Duică**

Scrisoarea a fost comunicată d-lui prim-ministru prin d. G. Popa-Liseanu, și regelui prin d. Virgil Arion. Ce a spus regele a fost interesant. Și unuia, și celuilalt noi le mărturisiam gândul că poporul român din Austro-Ungaria nu trebuie lăsat să creadă că scăparea lui poate veni numai dela Ruși și că noi le dorim *alt* „liberator“. Ce ușor se înțeleg astfel de dorințe ! Când s'a publicat scrisoarea, *Universul* din 6 Septembrie le-a înțeles și le-a explicat exact într'un articol de fond : *Datoria noastră*. Nu a *voit* să le înțeleagă *Dreptatea* din 4 Septembrie, care conchideă, cu o desăvârșită pervertire a oricărui simț de bună-credință, că noi „nu permitem Rușilor să intre în Ardeal“ ! Par'că eră să ne întrebe pe noi !

Presă cea venală ne zoriă să cerem intrarea imediată în Transilvania. Zorul ei ne-ar fi convenit, dacă am fi putut crede că glasul nostru va fi ascultat. Știam că am vorbi în zadar și preferiam să nu vorbim *atunci*.

La 23 sau 24 August secretarul general, luând pretextul dela o notiță de ziar, publică un articol de ex-

plicațiuni cu titlul : „*Atitudinea Ligei culturale*“, scrisoare publică către d. președinte al secției Craiova.

Il reproducem :

„Un ziar din capitală anunță că unii membri ai secției Craiova vor cere convocarea unei adunări, ca să manifesteze nemulțămirea lor cu ultimul comunicat al comitetului central.

D-voastră știți că acel comunicat este întâiul, nu cel din urmă. El a fost scris la 1 August, într'un timp în care, la București, începuseră fierberile neorientării și un ziar furios amenință dinastia cu detronarea și pe regele Carol I cu decapitarea ! În fața acestei canalioase propagande, comitetul central a dat acea circulară *confidențială și, totuși, divulgată*. Divulgându-se numai părți, comitetul a crezut că-i bine s'o publice întregă.

Cunoscând-o ulterior, am aprobat și eu circulara dinastică. Pentru că : Dacă vom avea războiu, războiul nu se va face nici cu volume de nuvele („Românul“—dela Facla!), nici cu actori („M. Mircea“—dela Facla!), nici cu oștiri de microbi (—Altcineva delat Facla !), ci cu Regele și cu oștirea încrezătoare în el și *în idealurile neamului*.

În acest moment nimeni nu vrea războiul. Unii îl doresc ; alții cred că împrejurările ni-l vor impune : *toți sunt gata să-l primească cu curaj și cu pregătirea la jertfă*. Dar în acest moment nimeni, nimeni nu-l vrea ! Pentru ce Liga s'ar face toboșarul gazetarilor suspecti, ca să agite *acum* lumea ? Pentru ce Ligei nu i s'ar îngădui înțeleapta rezervă a consiliului de coroană,—*acum, așa știu eu, și a Regelui*,— a partidului conservator și, tocmai la urmă, și a Ligei, care a spus, în al doilea comunicat, că nu se îndoește că, dacă acțiune va fi, ea nu poate fi decât în sensul „năzuințelor permanente ale neamului“?.

Liga a fost și este în evenimentele zilei prin vechia ei propagandă într'un singur înțeles bine cunoscut tuturor. Dacă și sentimentul țării a impus neutralitatea — și el, dar nu el singur —, nu se poate uita meritul său, pentru alții vina, că acel sentiment a fost cul-

tivat de Ligă, mai mult decât de oricine. *Neutralitatea a fost însă un refuz de sprijin Austriei.* Cine vrea acum, chiar azi, cel mult mâine, și mai mult, nu știe nici ce vrea, nici *ce se poate.*

Evenimentele sunt în curs. Ele sunt o neconțință schimbare de raporturi între puteri a căror mărime și rezistență este incalculabilă. Norocul se va clătina când în dreapta, când în stânga. Surprinderi au fost și vor mai fi. Surprindere a fost energia Belgienilor, surprindere înaintarea glorioasă a Rușilor în Galiția orientală. Cine poate prevedea toate surprinderile? *Și toate împreună vor determina atitudinea viitoare a țării noastre.*

Comitetului central îi lipsește naivitatea de a crede că *momentul oportun* poate fi găsit de cei ce nu sunt ținuți în curent cu pregătirea diplomatică a oricărei acțiuni și cu eventuala alegere a zilei militare bune. Comitetul central crede că el este dator să observe, să se informeze și să fie glas al poporului, *când va putea să fie spre folosul țării, nu spre rușinea ei și a lui.*

De aceea, desconsiderând criticile nedrepte și amenințările nesperioase, comitetul central vă roagă să credeți, că el își va face datoria“.

Deși eram siguri că „atitudinea Ligei“ trebuie să fie seamă și de *evoluția altor factori*, cari încă nu mărturisiseră crezul ei; deși nu puteam concepe ideea că rostul Ligei este a face *singură* războiul și că în logica evenimentelor este ca *toate* forțele *statului și neamului* să fie îndrumate pe acelaș drum, sprijinindu-se *însă* reciproc, nu târându-se una pe alta; totuși noi am socotit că glasul Ligei trebuie să se pronunțe sincer. S'a convocat deci adunarea sașu, mai bine zis, consfătuirea dela 1 Septembrie.

Nu vom povesti ce s'a petrecut în acea ședință intimă, nu „secretă“, cum i s'a zis în presă*). Vom face numai o observare. Dar întâiu să reproducem comunicatul formulat atunci:

*) Comparați, totuși, *Dimineața* din 3 Septembrie și *Adevărul* din aceeași zi: Jidaniile acestor gazete au devenit doar cei mai buni „pământenii“! Comparați *Minerva* din 3 Septembrie, cu moțiunea d-lui A. C. Cuza,

*Comitetul central al Ligei culturale, chemând pe reprezentanții secțiilor ei din țară la o consfătuire, aceasta a avut loc Luni 1 Septembrie între orele 4-8 p.m. în localul Ligei. Comitetul central a lămurit motivele acțiunii lui de până acum și a pus în discuție dorințele și voințele secțiilor reprezentate. Niciun ziarist nu a asistat la consfătuire, așa că nimic exact sau complet nu s'a publicat despre desbaterile intime ale Ligii. Desbaterile s'au încheiat cu o moțiune ce se va comunica secțiilor ca bază a lucrărilor lor în zilele acestea *).*

Iată cuprinsul ei în întregime:

„Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor:

1. simțind viu greutatea clipelor istorice, care chiamă neamul nostru la un rol de mult așteptat;
2. mișcată adânc de chinurile nesiguranței, în care se sbat toate inimele românești;
3. sprijinindu-se pe seculara noastră tendință de a crea o formă de stat, în care temerile să nu mai aibă loc și un singur și mare viitor să fie bine pregătit;

Afirmă nevoea unei acțiuni imediate pentru desrobirea ținuturilor românești din Austro-Ungaria și ocuparea lor“.

Așadar la 1 Septembrie Liga a cerut intrarea imediată în acțiune. Comitetul central ceruse *intrarea* în acțiune. Consfătuirea cea mai agitată ce-am văzut-o noi în Ligă a cerut *acțiunea imediată*.

Intrebăm: Conștiința noastră de conducători ai Ligei nu trebuiă să se simtă *umilită* la gândul că o hotărîre a Ligei va fi ignorată? De-atunci au trecut zece săptămâni și cuvântul nostru este tot cerneală pe hârtie, nu fapt istoric. Ne simțim și astăzi umiliți!

Simțim și altă părere de rău. Ploeștenii amenințau cu demisia, dacă nu se va zice „imediate intrare“. Ieșenii, cari veniseră cu d. A. D. Xenopol, autorul extraordinarei idei absurde că Moldova trebuie să ceară despărțirea de România și protectoratul țarului, după ce acesta o va

*) Intrebăm deci: Cine le-a împiedicat și cine le *putea* împiedica de-a executa hotărârile acestea? No. ?!

uni cu Basarabia și Bucovina ¹⁾, aduseră o moțiune, despre care cu naivitate ni s'a spus că a fost cetită și aprobată și de consulul rusesc din Iași: In Ligă, aprobarea unui consul străin!? Din principiu, *niciodată, niciodată!* Secretarul general a luat cuvântul, a amenințat că va discuta moțiunea cuzistă-consulară pânăla orele 6 dimineța și a propus el o moțiune, în care, silit, a primit și cuvântul „imediată“ ²⁾.

Peste o lună d. G. Ranetti desfideă etc., etc., etc., pe președintele Ligei, tot în *Epoca* (6 Noembrie)!

Intr'aceea vieța Românilor din Bucovina și din Ungaria devenise o povară nepilduită. Tirania crescuse; lipsa de orice milă devenise mai nerușinată decât oricând; urile animalice se revărsau acum în fapte sigure de scutirea cea mai binevoitoare a autorităților. Noi am intervenit de două ori, prin două comunicate, a căror energie este egală cu sinceritatea lor.

Textul relativ la Bucovina s'a redactat la 17 și s'a publicat în 19 Octombrie în numele comitetului central și al secției București:

1) Vezi întâia amintire, mai sus!

2) Ne facem și la acest loc plăcerea de-a reproduce ceva din apărarea, *necerută* de nimeni dintre noi, pe care d. G. Ranetti a făcut-o în ședința dela 1 Septembrie Comitetului și care a fost publicată în *Epoca* dela 3 Septembrie. D-sa vorbia în numele său:

«Sunat-a oare ceasul ca verigheta de logodnă între toate sufletele românești, făurită de „Ligă“ cu multă trudă, dar și multă iubire, de 24 de ani de când ființează, să se preschimbe astăzi (**acum ori niciodată**) într'un inel de cununie solemnă și definitivă? **Nu, nu «Liga» poate da răspuns hotărîtor la această întrebare**, care, în momentul de față, face să se cutremure peste zece milioane de piepturi românești sub fiorul celor mai dureroase îngrijorări, dar și celor mai fermecătoare speranțe! In această ora supremă, socotim că „Ligă“ este datoare *numai să spună* celor cari cârmuesc destinele poporului nostru: **Vedeți!** Noi, ligiștii, am realizat unitatea culturală a tuturor Românilor! **Cealaltă unitate, cea politică — dacă credeți că momentul e prielnic — e în oăderea voastră, a oficialilor, s'o săvârșiți!** E în căderea voastră, — dar băgați bine de seamă să nu fie spre decăderea noastră! Căci atunci, atunci pacinica „Ligă“, astăzi numai culturală, n'ar mai avea rost să existe, — și nimeni n'ar dori ca pe ruinele-ei să se ridice fatal una nouă: **„Liga pentru răzburarea idealului zdrobit al tuturor Românilor“!**

„Din Bucovina sosesc mereu vești sinistre.

Reîntorcându-se în capitala țării, armata austro-ungară a crezut că trebuie să reîntroneze fidelitatea prin teroarea cea mai inutilă.

Conducându-se de vechii și nenumărații săi spioni, guvernul a supus pe Români unui regim sălbatec, de înțeles numai dacă nu uităm că regimul de astăzi este o continuare a tradiționalei politici de exterminare a rasei noastre.

Prăpădul, pe care în timp de pace l-au făcut mizeria, stocerile administrației, nedreptatea justiției și protejarea tuturor modurilor de scădere a vieții morale, îl desăvârșesc acum gloanțele și furcile.

Afirmăm: În Bucovina se împușcă cu ușurința celui care după sine preferă potopul, numai el să mai scape odată.

Afirmăm: În satele Bucovinei s'au ridicat furci de îngrozire și execuție.

Afirmăm: În sufletul și în atitudinea populației românești nu se petrecuse nimic ce să îndreptățască această teroare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce-au făcut acum armatele austro-ungare în revenirea lor la Cernăuți, a fost o turbare și o rușine.

Protestând ca oameni, protestând ca Români:

Cerem guvernului României—care știe, care **trebuie** să știe tot — să procedă la lămurirea oficială a faptelor cunoscute și la neîntârziata împlinire a rostului de vecin, dator civilizației, neamului și țării să îndepărteze dela granițele patriei și din sufletele românești neliniștea și revolta provocată de această odioasă deslănțuire a barbariei“.

Comunicatul al doilea al comitetului central priviă „concesiunile“ făcute de contele Ștefan Tisza Românilor de peste munți, și semnalate prin scrisoarea către mitropolitul Ioan Mețianu. Dela aceste concesiuni ridicule —neînființate nici ele—se așteptă o stare pe loc a regatului și devotamentul cel mai sigur al fraților noștri. Eră o infamie. Am timbrat-o imediat cu comunicatul din 29 Octombrie:

«Văzând hotărârile guvernului unguresc semnalate prin scrisoarea contelui Ștefan Tisza către I. P. S. Mitropolit I. Meșianu și decizia relativă la tricolor a ministrului de interne I. Sándor, apreciem valoarea lor astfel :

1) Se recunoaște tricolorului valoarea unei dovediri a „caracterului etnic“ al naționalității noastre. Intemeiați pe această târzie recunoaștere constatăm și acum cât de perfizi trebuie să fi fost toți cei cari până acum au persecutat în Ungaria și Ardeal tricolorul și-l admit numai în schimbul a zeci de mii de vieți risipite pentru o patrie vitregă !

2) Despre toate celelalte drepturi se vorbește — și acum — numai în gradul *comparativ*. „Frățietatea“ așa de târziu descoperită a Ungurilor încă nu a înaintat până la limitele *superlative* — singurele satisfăcătoare — ale drepturilor naționale.

Se oferă adică „mai multă considerare“, o oarecare întrebuințare a limbii românești în administrație, un „câmp mai larg“ în legea electorală, o „considerare“ a dorințelor relative la legea școlară din 1907 ; și toate supt rezerva ca și Românii să manifesteze Ungurilor aceeași simpatie.

Contele Șt. Tisza face deci tot vechia politică de miuire și rezerve

3) Neștiindu-se încă în ce forme se va concretiza și politica aceasta *stoarsă de înfrângerile din războiu și aducându-ne aminte de părerea Ungurilor : că acestea sunt chestiile lor „de ordin intern“, credem că revenirile contelui maghiar nu pot avea nicio înrăurire asupra politicei externe a regatului».*

Cine *vrea* să înțeleagă, din cuvintele finale ale comunicatului poate înțelege *tot* !

Noi *nu* admitem ca politica externă a regatului să se influențeze de șiretenia de altfel atât de transparentă a contelui maghiar, care este dușmanul atavic, acum și mai îndrăcit decât ieri, al neamului nostru.

Comitetul central discutase în acele zile (28 și 30 Octombrie) și alte chestiuni. Rezultatul discuțiunei — care este *întâiul* punct de orientare — a fost formulat astfel :

„Comitetul central al Ligei culturale s'a întrunit în două ședințe (28 și 30 Oct. a. c.) pentru a discuta din nou *cerințele* momentului politic al acțiunii naționale.

Rezultatul discuțiunilor este următorul :

Evenimentele covârșitoare, care se desfășoară, vor schimba radical viața popoarelor. În lupta uriașă ce s'a deslănțuit, s'a ridicat și steagul desrobirii neamurilor. Ridicarea lui atinge *cel mai esențial interes* al neamului nostru.

Revendicările noastre, sprijinite pe principiul naționalității, ne impun și nouă o acțiune neșovăitoare, întemeiată pe dreptatea lor și pe convingerea că *oricând vitejia oștirii românești poate ocroti năzuințele poporului.*

În momentele istorice, prin cari trecem, toate forțele țării, toate energiile, trebuie să se ridice și să sprijinească *hotărârea, pe care factorii constituționali sunt chemați să o ia.*

Conducându-se de *spiritul* acesta, comitetul central, care l-a manifestat totdeauna cu aceeași tărie, crede că nimic nu poate împiedica pe membrii secțiilor de a se strânge în *adunări extraordinare* — conf. art. 21, al. 1 din statute — și a discuta chestiunile la ordinea zilei, în înțelesul de mai sus, înțeles manifestat și prin hotărârile, scrisorile și comunicatele de până acum ale comitetului central.

În special credem că trebuiesc apreciate următoarele chestiuni și situațiuni :

1) Scrisoarea contelui Tisza către mitropolitul I. Meșianu și eventuala situație ce va crea.

2) Situația din Bucovina.

3) Incercările de a potoli nemulțumirile și opinia poporului român din regat prin cumpărări de conștiințe, agenți și o presă venală, care trebuie boicotată.

4) Actele de spionaj.

5) Credem că ar fi bine ca *toate acestea să se pună în cadrul general al situației politice și geografice, care ne-a așezat într-o sferă de înrâuriri, pe care o reclamă și slavismul și germanismul. Este evident că războiul mondial pune în discuție și eventuala dizol-*

vare a Austro-Ungariei, precum și însemnătatea înaintării Italiei în peninsula balcanică.

Ca totdeauna susținem că și deastădată libertatea secțiilor nu poate fi încătușată decât de interesele statului, pe cari comitetul central le presupune bine cunoscute și a căror înaintare acopere totdeauna și înaintarea neamului de pretutindeni“.

Caracterizând circulara găsim greutatea ei specifică în două note.

Întâia: În scrieri, în întruniri ligiștii au vorbit și până acum despre disolvarea Austro-Ungariei; dar într'un act oficial, public, al comitetului central s'a vorbit *întâia oară*. Linia aspirațiunilor dela declarația din Piatra-Neamțu până la această circulară este deci o creștere, nu o scădere. Cui s'ar împiedecă de atributul „eventuală“ îi spunem că numai un mare năuc ar putea crede că s'ar găsi și ligiști cari să susțină că eventualitatea nu ar fi de dorit și de voit!

A doua: Comitetul central accentuează *întâia oară* că „factorii constituționali sunt chemați“ să dea hotărîrea supremă. *Fără ei sau chiar în contra lor nici nu se va lua*: Altfel ar însemna că facem revoluție în timp de conflagrațiuni europene. Simplul bun simț ne împiedecă de-a discuta astfel de insanități. Fraza noastră înseamnă, dimpotrivă, *încrederea* noastră că factorii constituționali înțeleg perfect poporul și că și ei își vor da toată silința să-i deschidă largul drum istoric, pe care conștiința de sine și simțirea chemării sale culturale și politice în Orientul Europei îl îndeamnă să-l caute în liniște, ca până acum, sau, ca astăzi, cu înfierbântare. Noi suntem *optimiști*!

Fondul psihic din care a ieșit circulara dela 3 Noiembrie este, credem, destul de lămurit. Totuși, văzând—privitor la acțiunea *statului*—multa ușurință din presa capitalei și din unele vorbiri, credem că este bine și necesar să ne distanțiem de ele și mai lămurit.

Statul este *dator* să-și asigure existența în viitor: acesta este *întâiul* lui interes *real*. Statul deci trebuie să

voească să crească, pentruca *tot mai multă* putere să-i sprijinească viitorul. Dacă un stat, în preajma căruia prăbușirile fac loc pentru întinderea sa, n'ar înțelege momentul, ar fi vrednic de dispreț și de pieire. România *nu* este însă un stat care să *nu* înțeleagă; România *are* bărbați și are popor conștient. Noi nu ne îndoim de ea și nu ne putem insulta țara îndoindu-ne de simțul ei politic și patriotic; noi *credem* în țară! Și de-aceea primim recila multele sfaturi inutile pe care acum le dau Cavourii și Bismarckii cluburilor și cafenelelor și gazetelor, la enorma presumpțiune cu care Regele și bărbații de stat sunt tratați cași cum *sus* ar fi numai „incurie“ și „trădare“, iar *jos* numai „genialitate“ și „purism patriotic“. Și de-aceea suntem convinși adânc că datoria Ligei este să restabilească *încrederea în țară* și în bărbații ei, în valorile consacrate, dela care așteptăm hotărârile mari, faptele cari vor determina — *prin vitejia tuturora* — viața națiunii timp de veacuri de-aici înainte.

Dacă congresul Ligei este de altă părere, să aibă curajul s'o spue! Pentru Ligă nu ar fi demn să nu-și spună părerea și să prefere o ocolire a chestiunii. Chestiunea s'a pus și răspunsul se cere: În aceste momente grave Liga are sau nu are încredere în Regele țării și în sftnicii lui, cari nu sunt numai în guvern, ci sunt toată lumea noastră politică? Dacă congresul Ligei va răspunde că nu are încredere, urmarea va fi foarte simplă: Congresul va trebui să-și aleagă un comitet care să contribuie cu entusiasm la răsturnarea guvernului și la primenirea șefilor opozițiunii. Dacă, din contră, congresul Ligei va răspunde că are încredere în Regele-„bun Român“, singurul chemat să-și aleagă sftnicii dintre oamenii ridicați de țară și în stima țării—și în sftniciii săi, el va trebui să aprobe în întregime pe fostul comitet central, care în actele lui s'a condus de sentimentul că ar da o probă de neorientare, dacă s'ar îndoii de trăinicia tocmai a factorilor celor mai trainici ai țării.

Noi mărturisim credința noastră; cuvântul hotărâtor al Ligei îl aveți D-voastră, D-nilor delegați!

Vorbind despre *stat* nu putem suprima reflexiile

următoare : Niciodată statul român *nu* a pus nici o piedică dezvoltării sentimentului național. Din contră, l-a cultivat, mai ales între granițele sale, prin multe mijloace. *Dar, până acum, statul român nu a făcut politică irrendentistă* *).

Conflagrația europeană i-a pus însă și lui întrebarea aceasta: Dacă vecinii tăi cad, tu vei trece sau nu la politica de cucerire? Cum va răspunde statul nostru, încă *nu* știm. Cum ar trebui să răspundă este părerea *noastră*, este dorul *nostru* și de ieri, și de azi, și de mâine. Statul se va identifica cu dorul nostru? Lumea tremură după răspunsul lui. Răspunsul însă întârziează. Și nerăbdătorii nemulțumiți caută țapi ispășitori, pentru că statul *nostru* încă nu a răspuns!

Statul trebuie să-și măsoare puterile cu problema pe care n'a crezut-o așa aproape și căreia trebuie să i se *adapteze*. Statul trebuie să chibzuească mai serios decât indivizii. Statului nu-i este și nu-i poate fi îngăduit să greșască socotelile vieții sale și ale vieții neamului. Indivizii pot pierde, statul trebuie să reușească. Statul merită deci așteptarea fiilor săi, dacă el merge pe drumul dorurilor naționale.

Noi credem că Liga nu poate să nu-i acorde statului român tot răgazul ce-l crede de nevoie pentru pregătirea cât mai deplină a succesului, care nu poate fi numai militar, ci trebuie să fie și diplomatic.

Statul are nevoie de putere și de glorie. Puterea-i trebuie ca să înfrâneze toate primejdiile și să-și asigure astfel o viață îndelungată. Gloria îi trebuie pentru ca din pilda ei și din mândria de-a o fi săvârșit să se oțelească sufletele generațiilor viitoare. Puterea cere statelor cruțarea puterii; gloria cere jertfa de putere. Înțelegem deplin pe sentimentalii cari vor numai gloria și cer ca războiul nostru să se facă chiar cu prețul bogăției de jertfă a Belgiei și a Serbiei; dar, fiind realiști ai gândirii politice, noi nu putem să nu apreciem voința umană a statelor care realizează maxime de reușită cu

*) Oricând se pot aduce dovezi nenumărate

minime de jertfe. Acesta este pentru noi criteriul teoretic și practic al chestiunii „alegerii momentului“, fără să fie—nici vorbă!—unicul criteriu.—

Adevăratul comentariu etnografic, istoric și politic al politicii Ligei culturale a fost rostit de secretarul ei general într'un ciclu de patru conferințe, în sala Ateneului român. Regretând că comitetul Ligei, fiind descompletat, nu putea să hotărască tipărirea lor, ne mulțumim să re-tipărim, în anexe, câteva dări ds seamă din cele mai reușite.

Congresul de față se întrunește într'un moment de îngrijiri ; altul se va întruni—așa nădăjduim—în momente solemne, frumoase, străbătute de fericirea de-a ne fi așezat între neamuri, la locul ce ni se cuvine.

Până acolo drumul va fi greu. Chipul cum merg națiunile învingătoare pe astfel de drumuri l-au descoperit Cavour și Bismarck. Aducându-vă aminte de *adevăratul* Cavour credem că semnalăm un ideal vrednic de imitația noastră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Domnilor delegați,

Toate afirmațiunile noastre *principiale* se întemeiază pe studiul firei omenești, al istoriei și al artei politice așa cum ea s'a manifestat în reprezentanții ei de frunte. Aici nu este loc, acum nu este timp de-a le motiva amănunțit. Dar ni se pare că am lipsi dela datorie, dacă nu vi le-am înfățișat în ideala concentrare care s'a întrupat în marele Cavour, căruia i-a fost dat să făurească tipul cel mai complet dintre unitățile naționale.

Cavour nu a putut suferi *anarhia morală*, pe care o vedeă în refuzul tuturor de a-și supune ideile lor ideilor altora ; de aceea el se plângea odată că nu se poate alcătui un partid *normativ*.

Cavour credeă că timpul sclaviei spaniole și austriace a degenerat caracterul italian și zicea: *Caracterul italian trebuie să se oștească*. Italia trebuie să se nască oarecum din nou. Renașterea o așteptă dela un *răsboiu național*, nu dela prelungirea păcii, care ocrotia marasmul social.

Spre regenerare Cavour voia să meargă intemeiat pe *unirea tuturor*. El zicea: „*Și această unire a tuturor partidelor din țară pe tărâmul comun al sentimentului național nu mai este o utopie*. Sentimentul național a devenit general și face zilnic progrese. De mult el nu mai este proprietatea exclusivă a unei secte sau al aderenților curentelor extreme. Și susținătorii legitimității au partea lor din el! De altă parte, la noi *nu se poate face nimic cu revolte militare sau cu revoluții democratice; azi mai puțin decât altădată*.

„*De aceea să lăsăm la o parte aceste mijloace învechite și netrebnice; să ne adunăm împrejurul tronurilor, cari sunt înrădăcinate în națiune; și cu răbdare să ocrotim gândirea progresistă manifestată de guverne. Numai așa se va stabili între feluriții membri ai familiei italiene acea unire, de care avem atâta nevoie, pentruca țara să fie în stare să prindă constelațiunile politice priincioase, pe care viitorul le va aduce și pentruca să se mântuească de orice domnie străină*“.

Mântuindu-se de o influență Cavour nu primiă ca țara lui să cază sclavă altei influențe. El voia să-și vază patria „*puterea mare*“ și fiind un val puternic „*împotriva ambițiunilor neliniștite ale vecinilor*“—fără excepție.

Numai conducându-se de astfel de principii a putut săvârși opera mare care-i luminează strălucit memoria!

Și cu toate acestea, Liga avu o criză. Afirmăm că ea a răsărit numai din resentimente personale. Personalități însă nu voim să facem. Dacă va fi nevoie, le vom face aiurea. Afirmăm dar că congresul are nevoie de liniștea discuțiunei, *dacă voește să însemneze o orientare politică pentru neamul nostru*, care nu ascultă numai dintre granițele regatului, ci și depeste granițe. Noi ținem la cauză, nu la noi!

Dându-ne demisia, congresul *va alege* cu respecta-ta-i suveranitate instrumentele cele mai potrivite pentru ducerea la îndeplinire a ideilor Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor.

Virgil Arion

G. Bogdan-Duică

A N E X E

DEMISIA

Comitetului central din 1914 Noemvrie 14

Liga este de câțva timp lovită din toate părțile.

Lovită pentrucă, în desorientarea generală, nu a vrut să adauge la neîncrederea multora, lipsa ei de neîncredere în ceice ne conduc. Pentrucă, în anarhia generală, nu a sporit turburarea tuturor prin îndoielile și ezitățile ei.

Liga nu cunoaște decât scopul și nu vede decât mijloacele de a-l realiza. Prin cine se va realiza acest scop îi este indiferent. Ea nu răstoarnă ministerele, nici nu face popularități, nici nu reface popularitățile pierdute.

Ea știe un fapt: că întregirea neamului se face cu sabia, că în conflictele de forță biruește cel mai puternic, cel mai bine pregătit, cel care știe să-și aleagă mai bine momentul luptei, cel care e destul de dibaciu, ca să izoleze pe dușman și să-și facă sieși prieteni.

Discursurile, moțiunile, demonstrațiunile sunt bune pentru a pregăti o stare de spirit; dar când ora a sunat, atunci e nevoie de tăcerea reculegerii, de muncă încordată, pregătitoare a

faptelor: Fiecare la locul lui și la treaba lui, căci s'apropie furtuna! Să tacă urile, să se potolească patimile, să fie stăpânite ambițiunile, căci altfel se prăpădește și țara și neamul. Nu slăbind puterile dinăuntru ale țării, nu întunecând încrederea poporului în conducătorii lui, nu aruncând bănuiala asupra celor ce viața întreagă și-au închinat-o neamului — și aci și dincolo de Carpați! — se pregătește biruința de mâine.

Noi avem conștiința că ne-am făcut datoria către țară și către neam. Ne am făcut datoria tocmai pentruoă n'am vrut să punem Liga în slujba nimănui; tocmai fiindoă am acceptat rolul ingrat al celui ce primește critica și nu o face. În contra noastră s'au sculat acei cari, în ambițiunile lor nemăsurate, și au închipuit că vor găsi în Ligă un ajutor și o unealtă, dar s'au văzut înșelați în nădejdea lor. Toate calomniile ni s'au aruncat, toate bănuelile, toate insultele. Le respingem cu silă. Și dacă ele n'ar turbură spiritele, n'ar întoarce gândul oamenilor dela chestia cea mare a zilei, nici n'am vrea să știm de dânsule.

Dar sunt o mulțime de **conștiințe cinstite**, cari sunt turburate, o mulțime de oameni de treabă și cu dragoste de țară, în inima cărora îndoiala se strecoară. La aceștia trebuie să ne gândim; pentru aceștia trebuie să vorbim.

Vom convoca congresul Ligei; și ne dăm cu toții demisia din comitetul central executiv al ei.

Am închinat vieața noastră întreagă Ligei. Cei mai mulți dintre noi sunt oameni azi în vârstă. Dar mai bine o nedreptate — oricât de mare — nouă, decât calomniia paralizând acțiunea Ligei!

Noi nu dorim decât un lucru: Să reușească alții acolo unde noi am fost **împiedicați** de a lucra!

UN ACT NEPUBLICAT

Pentru consfătuirea dela 1 Septemvrie, care a cerut „imediată“ intrare în acțiune, președintele Virgil Arion și secretarul-general G. Bogdan-Duică *pregătiseră* textul unei adrese către rege, adresă menită să fie iscălită, de legiști, în satele și orașele unde secțiile funcționează.

Impetuozitatea consfătuirii i-a îndemnat să renunțe la adresa către rege, pe care o publicăm însă aici—după proiectul din arhiva Ligei — ca dovadă despre *drumul* pe care noi voiam să mergem.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Maiestate,

Apăsați de grija zilelor grele, cari se apropie cu iuteală, reprezentanții „Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor“, întruniți astăzi în București, roagă pe Maiestatea Voastră să plecați binevoitor atenția spre dorințele ce le exprimă.

Dinastia regatului este întâiul temeiu al înălțării și creșterii neamului. Nețarmuritul nostru devotament către Tron se reazimă pe credința încă nedesmințită că tăria Tronului cheazășuește împlinirea bogată a nădejdlor neamului. Maiestății Voastre Vă urăm să aveți prilejul de a-l împodobi cu nouă glorie.

Răbdătoare și cuminte țara urmărește de mult idealul de a face din Regele său protectorul firesc al întregului neam, Dar acum neamul nostru suferă pretutindeni chinurile cumplite ale mizeriei, ale nesiguranții vieții de mâine și ale temerii de înmulțirea stăpânirilor străine. Impărăția vecină, care-l apără numai de dușmanii din afară, înfrântă acum. nu-l mai poate apără nici de ei. Văzând-o cum cade, neamul românesc își îndreaptă privirile bolnave de dor și de teamă spre Tronul Maiestății Voastre. Noi rugăm pe Maiestatea Voastră să porunciți toate jertfele ce le merită neamul nostru, cât

este așezat împrejurul țării și care trebuie susținut ca zid de apărare pentru ea și ca temelie de putere nouă.

Primejdiile viitoare, mai mari decât toate cele trecute, poporul întreg le presimte. În fața lor țara nu poate primi să rămâie—în proporție cu ele—mică, neputincioasă și în bătaia tuturor vânturilor. Acum ni se pare sosit prilejul ca România să devină o putere, al cărei cuvânt să nu fie ascultat numai astăzi, supt povara respectului de înțelepciunea și a spaimii de puterea Maiestății Voastre, ci să fie ascultat în vecii vecilor. Rugăm pe Maiestatea Voastră să porunciți toate jertfele de nevoie pentruca România să devie marea putere a regiunii carpatice.

Cu inima caldă de nădejde și plină de încredere în ordinele pe care Maiestatea Voastră le va da, Liga urează :

Trăiască Maiestatea Sa Regele!

Trăiască Dinastia!

Trăiască România!

In numele ligiștilor din

CINCI ARTICOLE POLITICE

DE

G. BOGDAN-DUIÇA

I

Austro-Ungaria și România

1914 August 17

BCU Cluj Central University Library Cluj

Ce caută Austria în Serbia?

„Oligarhii unguri încep să vorbească interesant și *misterios*. Incepù contele Khuen-Hedervary—într'un interview găsit de noi în *Neues Wiener Journal* din Viena—spunând că *schimbările teritoriale, ce se vor face după victoria germană-austriacă vor întrece orice închipuire*. El le cunoaște. Noi nu. Dar unele le bănuim și suntem siguri că bănuim realități viitoare în cazul învingerii admise de contele Khuen-Hedervary. Vom discuta aci două din ele. Ele ne interesează mult mai de aproape decât altele, ca de ex. stăpânirea germană în coloniile franceze africane și mărirea Bulgariei în Macedonia.

Octogenara Majestate habsburgică a mărturisit, în manifestul către popoarele sale, că vrea să asigure imperiului său :

1) „onoarea și demnitatea“ : i le admitem ca elementare condiții de viață ale oricărui stat;

2) apoi : „desvoltarea politică, economică și militară **nealterată**“ a imperiului : această desvoltare implică pentru Serbia un vecinic **status-quo** de multiplă înfeodare la Austro-Ungaria, înfeodare nedreaptă și *neadmisibilă*, pentrucă ea voește să înfrâneze definitiv desvoltarea unui popor tânăr, care are tot atâtea drepturi la viața sa originală, ca orice alt stat, oricât de vechiu ar fi acesta.

Decât, în vreme ce manifestul M. Sale către pooarele „sale“ are un ton de defensivă, în birourile vieneze și budapestane se vorbește foarte ofensiv. Arhiducele Franz Ferdinand **nu** murise, când contele Ștefan Tisza porunci lui „Pester Lloyd“ să publice un scurt studiu politic despre nevoia ca Austro-Ungaria să părăsească teama de anexări nouă de teritorii slave. Și, **prin cea mai firească analogie**, și teama de anexări românești, ratenești, polone ! Articolul îl iscăli un deputat sas din partidul lui Tisza ; iar Sașii din Sibiu îl retipăriră în ziarul lor oficial însemnându-i în frunte importanța că el s'a publicat într-un ziar al ministerului de externe vienez, adică în „Pester Lloyd“. Astfel Ungaria și Ardealul au fost înștiințate mai de mult că se pot pregăti pentru cucerirea Serbiei.

Și acum vine **Gross-Österreich** din 2 August 1914, organ de predilecție al arhiducelui Franz Ferdinand și destăinuiește gândul că Viena urmărește detronarea celor două dinastii sârbești și unirea Serbiei cu Muntenegrul *supt un rege ales de Austria* și, prin urmare, un instrument al ei. Rege ar putea fi Mirco din Muntenegru, înșurat însă cu Natalia Constantinovici, nepoata regelui Milan, fostul amic al lui Francisc Iosif I și fostul bun tovarăș de veselă viață al multor grofi ungurești.

Buletinul telegrafic al statului major austriac, telegrafiat la 28 Iulie ziarelor din București, confirmă intențiile amintite prin fraza : „*Printre ofițeri (sârbi) partidul Obrenovici câștigă teren*“.

De *aceasta* este vorba, nu de o simplă expediție de pedepsire a unor ucigași ; tot restul este concomitant și secundar.

Tendențele acestea și realizarea lor constituie pentru România o amenințare foarte serioasă. Dacă ea le simte ca amenințare, nu trebuie să și caute să le abată dela granițele sale?

Cucerirea Serbiei ar sdrobi echilibrul balcanic, pe care România l-a creat și garantat cu iscăliturile puse pe pacea dela București. Austria știe deci că în Serbia urmărește înfăptuiri care ating și onoarea, și interesele noastre.

Se va fi gândit deci ea să ne dea nouă asigurări? Dacă va fi dat, câte vor fi fost sincere? Și *ce ar putea însemna asigurările*, date în momentele actuale, de ne-siguranță, față de *voințele barbare pe care ulterior, totdeauna, succesele răsboinice le scot la iveală?*

II

Ce caută Austria în Nord ?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1914 August 18

O clasică împreunare de bine și rău, de plus și minus, de libertate și subjugări! Austro-Ungaria, care încă nu și-a emancipat popoarele sale, Austria cea guvernată de isterica tiranie a Ungăriei, Austria vrea să desrobească pe Poloni și Ruteni! Austria, imperiul celor zece naționalități, dîntre care, afară de Unguri, toate sunt nemulțumite, Austria vrea să desființeze un stat de naționalități slave!

În fond, mișcarea este determinată numai de trebuințele rasei germane de a ocupa tot centrul european—încorporând în viitor și pe Nemții austriaci—și de a se revărsa în șesul sarmatic, incult încă. Toată literatura ei politică și istorică a reclamat acest șes.

Comandantul armatelor austriace a provocat deci pe Poloni să se răscoale. Clubul deputaților poloni din Austria a ținut în Viena ședințe, la care au asistat și înalte personalități politice oficiale. Ședințe secrete, *strict*

secrete, cum le zice *Pester Lloyd* din 18 August. Dr. Leo. preşedintele clubului, a şi publicat manifestul împotriva „cnutului“. Chiar şi Evreii din Viena au trimis un manifest al lor: Tersii însoţind pe Agamemnonii habsburgici! Iar comandantul şef al revoluţiei naţionale este d. Iosif Pilsuţchi, cetăţean din Varşovia!

Tot la Viena s'a adunat comitetul revoluţionar al Ucrainilor, în frunte cu dr. Konst Levickyi. Tersitele acestei grupări este Nicolae de Wassilko, Românul renegat al Bucovinei şi şef al Rutenilor bucovineni, care a chemat, şi el!, la lupta „culturii“ împotriva barbariei!

Să credem pentru un moment că Austria, — adică, după Şabaţ, tot Germania—va reînvia Polonia şi Ucraina. *Această colosală răsturnare de echilibru din Nordul României nu trebuie să ne dea de gândit?* Nouă, poporului, nu ar trebui să ni se spună: Ce motive vom avea ca s'o înlesnim? Sau de ce ar fi bine, putând, s'o împiedicăm? Căci de astădată, nu vă îndoiiţi, nu este vorba de o perplexitate polonă şi alta rutenească, aruncate provizoriu printre mişcările regimentelor ruseşti, ci vorba este de intenţii foarte serioase, ca şi în Serbia.

Noi, Bucureştenii, am avut prilej să vedem hărţi intime ale viitoarei Europe orientale, zugrăvite la Viena, în care, fireşte, şi noi figuram cu o Moldovă crescută până la Nistru.

Polonii ruseşti erau la 1897 — întâia şi ultima dată când s'a constatat limba maternă a supuşilor ruşi — 7.931.301 de suflete (63 la sută din populaţia Rusiei). Ucrainii (Rutenii, Ruşii mici, Maloruşii) erau 22 de mil. şi 380.551 de suflete (17,8 la sută din toată populaţia). Austria — adică, după Şabaţ, Germanii — ar desrobi aşa dar cel puţin vre-o treizeci de milioane de Slavi, lăsând în viaţă o Rusie de vre-o 130 de milioane.

Rutenia s'ar întinde între Nistru şi Don, Marea-Neagră şi râul Pripet închipuit ca prelungit de o linie care ar trece prin Novgorod spre Voroneş *).

*) Maloruşii locuiesc precumpănitor în guberniile: Volhinia; Podolia; Cernigov; Chiew; Poltava; Iecaterimoslav; Cherson şi Harcov; şi mai puţin compactii în Lublin; Siedlec; Grodno; Minsc; *Basarabia*; Tauria; Cursc; Voroneş; Don şi Cuhan.

Polonia din vestul Ruteniei ar pleca dela Hotin alcătuindu-se din Bucovina, Galiția și actuala Polonie rusească, dacă Germania nu și-ar rezerva partea ei de pradă și încă mult mai mare decât își vor fi închipuind astăzi Austriacii, genul cel mai puțin isteț dintre toți Nemții.

Așă s'ar modifica harta Europei orientale !

Care ar fi raporturile politice ale noilor țări cu deșteptătorii ? Suzeranitate ori anexare, ca în Bosnia ?

Nu știm.

Știm numai că printre Polonii Austriei s'a popularizat, în scrieri inspirate, ideia că *va fi o anexare* de teritorii, în care Moldova noastră ar intra ca o limbă de pământ pornită din Dunăre până în Bucovina și având la Vest Ardealul, iar la Est, dincolo de Nistru, *noua Austria* rutenească !

Să credem, pentru un moment, că această construcție vieneză s'ar realiza: *Ce ar fi atunci România față de noua Austria*, astfel împinsă de Germania spre Est ? BCU Cluj / Central University Library Cluj

De aceea afirmăm cu toată convingerea: *Dacă înalta noastră politică, pe care noi nu o cunoaștem, sau împrejurările, evidente oricărui observator, ne-au oprit de a fi lângă Sârbii amenințați, trebuie să fim și pentru Polonia, și pentru Ucraina ?*

Dacă Austro-Ungaria poate săvârși singură marea faptă, *ar putea-o săvârși și împotriva noastră ?*

Care-i, în această privință, politica țării ?

Noi vedem două situații: Influența slavă de astăzi, rusească, s'ar înlocui mâine, poimâine, cu alte două, tot slave: polonă și rutenească.

Firește, s'ar putea să fie și altfel: S'ar putea ca Austria, fără succese militare, să profite mai puțin și ca Germania să se apropie de noi prin Rusia cucerită.

Să admitem însă, cum se crede până acum, că Austriacii se vor așeza în aceste părți.

Dacă în capitalele austro-ungare nu ar viețui neîncrederea și ura contra tuturor Românilor, am putea opri

în loc temerea de răsturnarea echilibrului din lumea slavă a Nordului și Estului nostru. Dată fiind ura, ne întrebăm: *Care ar putea să fie, în această privință, politica țării?*

III

NEUTRALITATEA ITALIEI

1914 August 20

Ultimele știri despre neutralitatea Italiei au trecut în gazetele din București din *Frankfurter Zeitung*. Fără nici o critică însă și necomplete! Dat fiind paralelismul neutralității noastre cu cea italiană, ele merită o privire mai atentă.

Din acel mare ziar german, din 15 August st. n., care are mulți corespondenți distinși, reiese:

1. Că regele Victor Emanoil III și-ar fi împlinit „îndatoririle“ de aliat, dacă nu s'ar fi opus ministerul și statul major al armatei. Nici chemarea împăratului Wilhelm II, nici compensațiunile oferite dela Viena nu au putut contrabalansa convingerile ministerului și ale statului major.

2. Și neutralitatea Italiei poate fi numită o „expectativă armată“, deoarece ea a concentrat până acum 500.000 de soldați și anume în Italia nordică la Pavia și Alessandria, iar flota la Maddalena, în nordul Sardiniei. Despre flotă se poate zice că a lăsat altora mărilor libere; iar despre trupele de uscat că pot pleca în două părți.

3. Neutralitatea răspunde sentimentului țării, în care și „cei mai buni“ oameni nu voiesc să auză nimic despre tripla alianță.

Dacă aceleași tendințe istorice apar în astfel de fenomene identice, nu se poate zice că tendințele sunt „orientale“—cum s'ar fi zis despre ale noastre,—ci, dimpotrivă, răsărite din cel mai bun simț al trebuințelor naționale actuale.

Correspondentul lui *Frankfurter Zeitung* adaugă informația că neutralitatea a fost rezultatul unei neașteptate schimbări de front a diplomației italiene și că de aceea a surprins pe toți observatorii de profesiune ai politicii italiene, și toată țara.

Surprinderea despre care vorbește marele ziar german este firească pentru toți cei neinițiați. Dar pentru cei ce se țin în curent fie și numai cu operele cele mai de căpetenie ale istoriei moderne, ea nu putea să fie o surprindere. Pentru aceștia a fost surprindere că se întâmplă ceva, ce putea să *nu* se întâmple, deși eră așteptat.

În privința aceasta și Franța și Rusia erau bine informate. Ele contau cu eventuala neutralitate a Italiei, pe care au discutat-o de mult, nu numai în cabinetele diplomaților, ci și în literatură.

Însă eu dau numai o singură probă.

Fostul șef al secției politice orientale-europenești a Rusiei și actualul ambasador rus la Niș, contele G. Trubetzkoï a discutat-o în cartea sa: „*Rusia ca mare-putere*“ (Ediția germană: *Russland als Grossmacht*, 1913, p. 119—123), o scriere căreia, în momentul acesta, i-am dori cât mai mulți cititori.

Eră în Maiu, 1908. Barrère vorbea și Trubetzkoï ascultă. Ascultă un Rus care știa că proiectele lui Aehrenthal, ministrul Austriei, produseseră o apropiere însemnată între Italia și Rusia. În fața acțiunii lui Aehrenthal, ele găsiseră că au interese solidare în Balcani.

După Barrère, manifestațiunile de prietenie între Italia și Austria nu puteau să anihileze antagonismul firesc din cauza preponderanței în marea Adriatică și din Balcani.

În acel moment, Italia, încă prea slabă, nu putea ieși încă din tripla-alianță, deoarece ieșirea ei ar fi înăspriț relațiile cu Viena, care ar fi putut contă neșovăitoare pe sprijinul Berlinului.

De altă parte tot atât de sigur eră că Italia, chiar îndemnată din Berlin, nu va întreprinde nimic contra Franței. Diplomatul francez găsiă acestui fapt de viitor două cauze. Întâiul: Interesul Italiei. Al doilea: Înțele-

gerea franco-engleză. El zice: „In contra voinței Angliei *Italia nu poate să miște niciun deget*. Soarta ei este în mâinile Angliei. Anglia poate nimici Italia și oamenii ei de stat știu aceasta“.

Cu toate acestea Franța și Rusia nici nu doriau ca Italia să iasă din tripla-alianță și să se alăture la tripla-înțelegere. Din două motive: Italia ar fi pus condițiuni, iar cu condițiuni superflue nicio diplomație nu se încarcă bucuros. Ieșind din tripla-alianță, marele conflict ar fi devenit mai aspru și ar fi adus și mai repede confla-grația actuală.

Prin urmare Barrère prooroci cu deplină siguranță ce s'a întâmplat: Italia, în cazul grav al războiului universal, va fi neutrală. El zise verbal: „**Faptul** că Italia este în tripla-alianță nu însemnează decât cel mult o promisiune de neutralitate, o promisiune, care, după rețeta lui Bismarck, cuprinde fără îndoială rezerva mintală neexprimată: *rebus sic stantibus*“.

Neutralitatea Italiei a fost așadar preparată; a fost o nevoie națională; și este o *defensivă, care poate deveni, la momentul oportun, o ofensivă serioasă*.

Temerile germane că Italia va merge cu tripla-înțelegere, sunt mai mult decât temeri. Ele sunt aproape convingeri.

Pe Italia o interesează marea Adriatică; dar flota ei se află în Sardinia; iar în marea Adriatică operează flotele anglo-franceze. Bănuim că în curând flota austriacă va dormi pe fundul mării. Atunci coaliția antigermană va stăruî cu putere ca Roma să-și ocupe locul la care aspiră în Estul ei, colaborând însă în contra aliaților de până acum, adică în contra Austriei.

Correspondentul ziarului din Frankfurt spune un cuvânt popular, când afirmă că *această fatală intrare* în acțiune a Italiei o pot înlesni numai evenimentele decisive de pe câmpul de războiu. Înaintarea pozitivă a Rușilor și ținerea în loc a armatelor germane de pe marginile Franței ar putea să determine ofensiva Italiei.

GALIȚIA RUSEASCA

1914 August 25

Ipoteză

De *Mercuri* (15 August) au început luptele decisive în Galiția estică. *Sâmbătă* s'a telegrafiat din Budapesta că orașele Husiatin (pe râul de margine Zbrucz), Tarnopol și Czortkow (pe râul Seret, afluent al Nistrului) au căzut. Dela Tarnopol la Nouă-Sulițe se 'ntindea *Sâmbătă* frontul aripei drepte. Căderea Cernăuților, întâmplată *Luni*, a fost o nouă spărtură în acel front. Acum Rușii se bat la Lemberg, unde la 18 August domnia, după telegrame din Bupapesta, „deplină încredere în victoria trupelor noastre“. Spre Lemberg Rușii înaintază ocupând cadri-laterul Brody, Zloczow, Lemberg și Rawaruska. Lember-gul este la 95 de kilometri dela Brody (oraș de graniță). Căzând Lembergul se deschide drumul spre fortă-reata importantă Przemyśl, dela Lemberg departe de 99 kilometri. Telegramele românești, raportând luarea Cernăuților, spun că Rușii înaintază cu un entusiasm indescriptibil. Deci acum putem zice: Galiția este în mare primejdie.

S'o presupunem luată de Ruși: Ce ar însemna a-ceasta?

Galiția cu cei 78.497 kilometri pătrați și ceva mai mult de 8.000.000 de locuitori, este *a patra parte* din toată Austria! Teritoriul: 26%; locuitori: 28%. Poloni sunt 4.672.500, Ruteni 3.208.092 și Nemți 90.114. Dintre aceștia toți, 872.000 sunt Ovrei.

Geograficește Galiția nu este legată în mod firesc, unitar cu Austria și nu formează un întreg bine înche-gat, din care cauză, *la început, a și fost privită numai ca viitor câmp de bătălii*, cum zice profesorul univ. Dr. E. Romer din Lemberg. Inmulțirea populației (102 suflete

pe kilometru pătrat) și progresele economice i-au dat în timpul din urmă și altă valoare.

Din cauza acestei valori lupta pentru Galiția va fi desigur foarte îndârjită.

Înainte însă nu se punea atât temeiul pe păstrarea Galiției. Și foarte interesant este că *tocmai generalii celebri ai Austriei nu puneau temeiul pe ea*. Generalii ar fi părăsit-o bucuroși în schimbul unor compensații mai de folos pentru comerțul și apărarea Austriei. Părerile lor sunt și astăzi vrednice de atenție. De aceea le semnalez. În acest articol, după un foarte bun izvor austriac: Adolf Beer, *Die orientalische Politik Oesterreichs seit 1774 (1883)*.

Întâiul militar care nu a prețuit prea mult Galiția a fost celebrul — Radetzky. După Radetzky (1810) baza sistemului militar al Austriei este Dunărea, care trebuie să fie bine apărată. După el granițele naturale ale Austriei sunt Carpații; iar posesiunile de dincolo de Carpați puteau fi înapoiate Poloniei, *fără ca granița militară să sufere vre-o slăbire*. Firește, Radetzky ceria compensații în alte părți, la Dunăre *). Acum Galiția este cerută pentru Polonia, dar o cere, pentru sine, și — Rusia!

Pornind dela această concepție Radetzky spunea (după ocuparea Belgradului de Ruși, la 10 Februarie 1811) că atârănarea Serbiei de Ruși sau pierderea politică și militară a Serbiei o poate costa pe Austria mai mult decât pierderea Țărilor-de-jos. Numai Napoleon I salvă atunci situația dunăreană a Austriei.

După tratatul dela Adrianopole, care lăsase Rușilor gurile Dunării, ideile lui Radetzky străbăteau toate criticele ce se făceau la Viena aceluiași tratat. Radetzky însuși se temea de o federațiune a Serbiei, Greciei, Munteniei și Moldovii cu Rusia; el prevedea desvoltarea Ardealului și Ungariei, care vor avea nevoie de drumul Dunărei; și ceria, pentru Austria, stăpânirea ambelor maluri ale Dunării, pe care voia s'o apere printr'o puternică fortă-

*) Spunem în treacăt că Radetzky cerea Bosnia, Serbia, Muntenia și Moldova și că ideile lui reinvie acum în multe capete austro-ungare.

reață așezată chiar la gurile ei. Vechiul interes, atât de bine văzut de Radetzky, se luptă astăzi cu Sârbii și se aliază cu Bulgarii.

Al doilea general, care s'a ocupat cu eventualul războiu cu Rusia, a fost Hess (1854). Hess spune că acest războiu nu se poate purta fără ajutorul Prusiei și Germaniei; că el se poate începe numai dacă Austria are de gând să provoace o schimbare a teritoriilor întregii Europe; și că eventuala ocupare austriacă a Vistulei, cu valea ei, ar fi numai un inconvenient militar. După Hess împărțirea Poloniei rusești între Austria și Prusia nu se putea concepe fără compensații date Franței, la Rin. Inșă nici așa inconvenientul militar nu eră să înceteze.

Hess afirmă, că și dacă Austria ar căpătă Varșovia, inconvenientul ar continuă, căci Austria ar fi luată oricând în flanc de Prusia, astfel că odată Prusia, aliată cu Rusia, ar aveă multe avantajii la viitoarea ei năvălire în Austria.

Și Hess consideră deci Galiția ca un teritoriu militarăște de mai puțin preț decât se pare.

În acest timp (1854) trăia încă Radetzky, care opina din nou contra războiului în Rusia, contra căreia orice ofensivă este primejdioasă și orice defensivă cere o armată puternică între Cracovia și Olmütz și alta între Stryj și Przemyśl, de oarece, altfel, drumul spre Viena, prin Cracovia, este deschis. În schimb Radetzky recomandă iarăși luarea Brăilei, Silistrei, Vidinului, Belgradului și grija de marea Adriatică.

Dela Radetzky și Hess până astăzi munții și șesurile, râurile și văile Galiției nu s'au schimbat. Din ele răsar deci aceleași idei militare: Pierzând Galiția Austria ar rămâneă închisă într'o graniță carpatică tare și ușor de apărat. Inșă în vreme ce în acea parte ar pierde un sfert din corpul său, nu ar putea să mai caute, în partea sudică, compensațiile recomandate de Radetzky, deoarece ele nu mai sunt teritorii „turcești“, ușor de luat, ci sârbești, bulgărești și românești. Căutându-le totuși ar întâlni opoziția care în Serbia i-a dus înfrângerile dela Șabaț și Jadar. Pierderea Galiției astăzi va coincide deci

și cu definitiva isgonire a Austriei din Balcani. Austria ar deveni o putere europeană centrală, căreia deocamdată tot nu i-ar lipsi un mare rost în echilibrul european.

V

Rusia și Ungaria

1914 August 29

D-l C. Stere spune *Adevărului* dela 30 Iulie 1914: „Acum prevăd că Rusia va fi bătută. Prevăd că, chiar în cursul războiului, va izbucni revoluția în Rusia“.

Până astăzi prevederea că Rusia va fi bătută este desmințită de ocuparea Bucovinei; de învingerea dela Lemberg; de ocuparea cursului râului Stryj—măsură care indică planul unui larg atac concentric spre fortăreața Przemysl; de înaintarea cavaleriei rusești prin trecătorile Carpaților—desigur pentru a se asigura că înaintarea spre Przemysl nu va fi urmată de vreun atac austro-ungar venit din Ungaria de Nord; de trei știri venite în aceeași zi (26 August): că generalul comandant Auffenberg a fost rănit grav, că armata lui a fost împresurată și că Rușii atacă Königsbergul.

Toate faptele acestea dovedesc că, după înfrângerea din Japonia, Rusia și-a reformat armata într'un chip deosebit de serios. Privind la faptele sale, reformatorul ei, ministrul de războiu Suhomlinow, a putut afirma în „*Gazeta Bursii din Petrograd*“, la 12 Martie st. n., că Rusia nu se mai teme de amenințări, deoarece scopul principal al apărării imperiului este ajuns. Scopul principal era ca apărarea să nu mai fie defensivă, ci ofensivă. Suhomlinow constată înmulțirea ofițerilor, progresele artileriei, sporirea automobilelor și telefoanelor și altor înnoiri tehnice. Până în Martie numărul efectiv al oștirii se sporise cu a treia parte. Ministrul adăose că patria lui poate fi liniștită în fața oricărei eventualități. Căci: „Azi nu permitem nimănui să dorească anexiuni de te-

ritorii rusești“. Articolul oficios al lui Suhomlinow a făcut senzație în Berlin și în Viena și a plăcut mult în Paris, unde *Le Temps* confirmă că Suhomlinow este autorul.

Articolul rusesc nu eră o poveste. Parisul și Petrogradul se așteptau la un războiu preventiv, pe care Berlinul îl negase ultima dată într'un comunicat din 4 Martie.

Negațiunile berlineze nu puteau fi luate în serios, când alți reprezentanți ai triplei alianțe vorbiseră altfel. Unul dintre acești reprezentanți este și ministrul honvezilor ungurești, feldmareșalul baron Hazai; care în 27 Februarie declarase, în dieta Ungariei, că toată Europa se înarmează febril; că el vede cum umbrele războiului îl înconjoară; și că Ungaria va fi pusă în fața unui dușman de primul rang, care, în caz de noroc, ar putea să-i facă cel puțin o amputație primejdioasă. Tot Hazai a constatat atunci că armata austro-ungară, comparată cu altele, este inferioară. El termină: „Dacă voim să trăim, trebuie să creem și condițiile de traiu“. Condiția eră sporirea contingentului de recruți pe anul 1914.

D-l C. Stere a putut trece cu ușurință pe lângă inferioritatea mărturisită de ministrul Hazai; noi, nu.

Și acum sosesc depe câmpul de războiu știrile fatale din Lemberg. Ziarele ungurești le stilizează cu virtuositatea bine cunoscută a celor deprinși să facă opinie cu orice chip. Totuși „*Pester Lloyd*“ (din 3 Sept. st. n.) constată că: 1. „a fost ridicul să se vorbească despre lipsa de valoare a armatei rusești“; 2. că acum s'a dovedit „adevărul științei celor inițiați“, că, adecă, Rușii sunt „dușmani mult mai grozavi decât Francezii“; 3. că infanteria rusească nu are elan la atac, dar că în foc rezistă strașnic, fără ca panica să o cuprindă; undeva, 20 de procente de soldați căzuseră morți ori răniți și panica nu se ivise — înseamnă cu durere corespondentul L. Biro.

Ministrul Suhomlinow aveă deci dreptate, când se bizuia pe o astfel de armată.

Să nu se creadă însă că eu scriu aceste rânduri cu bucurie de răul ce li se întâmplă dușmanilor noștri. Le-

scriu cu răceala omului de studii, care observă și nu poate să vadă adevărul, care trebuie spus și țării.

În Ungaria existau așadar, cum zice L. Biro, „inițiați“, cari se temeau serios de pericolul rusesc ; și existau oameni, ca ministrul Hazai, cari proclamau că armata austro-ungară este „inferioară“ armatelor altor puteri mari.

Totuși Ștefan Tisza a scris nenorocita ultimă notă diplomatică către Serbia, silind pe Ruși să declare că, astfel pusă, chestia sârbească devine o chestie europeană, și deci o chestie de „casus belli.“

Înaintarea Rușilor în Galiția face acum în Ungaria un efect remarcabil. Se pare că Ungurii încep a pricepe că imperialismul lor capătă acum lovituri atât de — rușești, încât el se clatină bine, chiar și în inimile lor îndărătnice. Zic : se pare, pentru că semnele încă nu sunt multe.

Semnul cel mai caracteristic îl dă un fost ministru, un fost președinte al Camerii, actual președinte al academiei maghiare, deci un om reprezentativ. Il dă Albert de Berzeviczy în *Pester Lloyd* dela 4 Septembrie. Berzeviczy recunoaște că niciun om politic serios nu poate da încă o judecată definitivă și că, în ciuda câtorva învingeri, Ungurii trebuie să „conteze și cu eventualitatea că nu se vor împlini fără rost toate mândrele speranțe, care sunt legate de sfârșitul războiului“. Care vor fi fost acele „mândre speranțe?“ Serbia, Polonia, Rutenia, Albania de Nord, Bulgaria mare, mare? Etc. Etc. ? Nu se vor împlini? Pentru ce s'ar împlini?

Berzeviczy se mângâie deci cu rezultate mai mici. Și anume:

1. Opinia publică a popoarelor slave și romanice, că Austro-Ungaria este atât de șubredă, încât se va descompune cel mult după moartea împăratului, a fost desmințită glorios. Patriotismul a învins naționalismul!

Este inutil să-l asigurăm pe miopul magnat că naționalismul va reîncepe a doua zi după pace și după ridicarea stărei de asediu.

2. Ura nu va încetă, dar va încetă disprețul și „obraznicele provocațiuni ale popoarelor mici“.

Răspundem scurt: Obraznic este magnatul care vorbește astfel tocmai în momentul în care națiunile mici se jertfesc pentru „patria“ lor! La provocările lor Ungurii vor avea și în viitor provocările meritate!

3. Insfârșit Berzeviczy desminte „minciuna că Austro-Ungaria s'ar fi făcut de astădată instrumentul Germaniei“.

Ea și-a apărat numai onoarea.

Actele desmint și această afirmație. Nu a fost vorba numai de onoare, ci și de împiedicarea dezvoltării naționale a statelor dunărene.

Constatăm așadar: Budapesta încă nu înțelege tot; încă nu are curajul mărturisirii întregului adevăr; dar de o viitoare neplăcere pare convinsă: *Viitorul nu va împlini toate nădejtile ungurești!*

PATRU CONFERINȚE

DE

G. BOGDAN-DUICA

(Rezumatele gazetelor din București ¹⁾)

I

Panslavism, pangermanism, panromânism

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Față de pericolele cari amenință poporul nostru — pericolul slav și cel german, — datoria noastră e să constituim o Românie cât mai mare.

În sistemul politic al regelui Carol există convingerea, că între statul român și Rusia trebuie să existe o naționalitate separatoare, — de religie ortodoxă, — care ar fi putut să fie Rutenii.

Lamprecht, marele istoric german, crede că panslavismul nu poate fi primejdios decât în contact direct cu statul eminent slav, Rusia.

În genere însă panslavismul cum este azi reprezen-

1) Să se știe că aceste rezumate se reproduc cum s'au publicat ; chiar și erorile care cuprind se păstrează, dacă nu sunt de cifre sau de nume proprii. Ele sunt dovezi pentru cei bănuitori, nu literatură mea politică ! Războaiele au produs totdeauna atmosfere excitate, anormale. Psihologii le cunosc de mult și le verifică acum încă odată. Reproducerea este menită celor ce n'au fost în stare să se stăpânească în porniri de altfel ușor de înțeles.

G. B. D.

tant prin elementele degenerate ale naționalismului slav, nu poate fi așa de primejdios.

Panslavismul își are origina într'o societate slavă de binefacere.

Ignatiev, un istoric (!! G. B. D.) rus, a spus la 1866, că România are multe puncte de divergență cu Rusia, deci nu trebuie cătuși de puțin ajutată.

Ba încă adăogă că Muntenia și Moldova trebuie acordate Austriei.

Urmează în decursul timpului neopanslavismul, care, pe lângă caracteristica antiaustriacă, cuprinde și nota definitiv antigermană.

Așezați deci între germanism și slavism, datoria noastră e de a alege locul pe care să-l putem ține cu mândrie națională.

Toate ideile manifestate în cursul istoriei panslavismului fără îndoială că vor încercă o înfăptuire reală, dacă din actualul conflict vor ieși Rușii învingători.

Intre ideile panslavismului intră: unitatea de limbă pentru toate popoarele slave—limba rusă—și deci Rușii să conducă toată activitatea politică a neamurilor slave.

În epocă a doua a panslavismului, s'o năumim și „colarismul“ (Dela *Kollar*, poetul slovac. G. B. D.) se afirmă un nou mijloc de răspândirea slavismului—într'o politică unitară. Acum, se accentuiază o intensă propagandă politică,—*numai* Rusia trebuie să conducă și să izbândească realizarea năzuințelor slave.

În această epocă se ivește și o divergență prin Havliceck, care credea, că neamurile mai mici nu trebuie să-și lase destinele în mâinele autocratismului rus, ci mai de grabă să fie lăsate în seama Austriei. Tot acum se afirmă și necesitatea legăturilor economice între statele slave.

E de observat însă, că ideia panslavismului s'a ivit în Austria, de unde apoi s'a împrăștiat în Rusia, vădit contra Austriei și României.

În programul societăților panslave intră (1820—1840) formarea unei federații ruse, începând dela Poloni, cu toate popoarele până în Balcani, numărând și pe Români.

Congresele panslvave — au fost două — n'au putut formula principii suficiente slave, ci s'a accentuat factorul cultural și economic, iar din punct de vedere politic s'au manifestat năzuinți de autonomie.

Conferențiarul spune, că dacă până acum nu s'a putut înfăptui nimic, totuși aceste idei vor putea înflăcări conștiința popoarelor slave, când Austria va ieși micșorată din ultima conflagrație.

Germanii cred că Rușii tind să ocupe Costantinopolul pe apă sau pe uscat și nu vor mai lăsa liber teritoriul pe unde vor trece. Ca atare Germanii oferă alianța lor, înfruntând întinderea rusească. Aceste păreri au fost expuse de curând și de geograful Grothe, care a vorbit și cu regele Carol, expunându-i crezul german și preconizând atitudinea României pe viitor.

Conferențiarul, analizând hărțile etnografice, conchide că noi putem fi pentru liberarea slavilor; dar nu putem admite unirea lor sub unul dintre popoarele slave mari.

Admițând că germanismul va fi îngenunchiat, va urma fatal ca în răsărit să fim noi României mai tari. Aceasta însă ar fi o stare de provizorat, având în coaste colosul rus.

Pangermanismul nu e numai o tentință politică de stăpânire, ci și o misiune de infiltrarea vieții morale și economice germane în Europa. Tendința Germanilor spre Orient s'a manifestat și altă dată, dar n'a produs îngrijorarea de astăzi. Pe la 1840 se făceau încercări de a aduce Germani, cu cari să se colonizeze diferite regiuni din țara noastră, cu scopul de a introduce industria în România. Contra acestei tendințe însă s'au ridicat curente antigermane.

E lucru ce nu se poate contesta, că Germanii, popor prolific, simt necesitatea să se răspândească în toată lumea, uzând de forța economică, de comerț și armată. Și în fruntea poporului merge împăratul german, care caută să înființeze un nou imperiu german mondial și deci mijloace de a-l lega cu Germania europeană. Ne-fiind însă posibilitatea să se întindă la Nord și Vest, urmează că numai în spre Sud și Est să-și impună forța

și tendința de exploatare, începând dela Hamburg, până la Eufrat.

Azi e caracteristic faptul, că în Germania este interzisă discuțiunea asupra celor ce vor face Germanii în cazul când vor învinge. Totuși sunt miniștri cari vorbesc cerând anexarea și a Basarabiei la Germania; vorbesc profesorii universitari, preconizând o *confederație a tuturor centrelor europene* — fără Franța, peninsula Iberică și Rusia. În această confederație nucleul va fi Germania și Austria, celelalte state vor fi legate imperios prin constituții civile și convenții militare. Profesorul care vorbește astfel este von Liszt, foarte mult apreciat în lumea oficială și la Curtea imperială.

Publiciștii de acemenea fac și ei împărțiri, în care intră direct Orientul ca piețe necesare Germaniei.

Insuși Kaiserul s'a exprimat că în caz de victorie înființarea unui imperiu german mondial e imperioasă.

Roth, un scriitor sas, a scris cu mulți ani în urmă, (1848) că Daco-România *nu* ar fi o piedică serioasă pentru Germani. Dar aceasta e numai de domeniul istoric.

Față de panslavism, în care sunt idei periculoase pentru viitorul nostru și față de pangermanismul *amenințător* nu e decât o soluție: *Daco-România*, și contra unora și contra celorlați.

(Din „Universul“)

II

Politica oficială germană în legătură cu fantaziile pangermaniste

Aseară d-l G. Bogdan-Duică a ținut a doua conferință organizată de Liga culturală.

Conferențiarul începe fixând epocile principale ale politicii Germaniei, începând de la 1878.

Bismarck se desinteresa, din punct de vedere germanic, de toate țările din Orientul Europei. Cum mai

târziu i s'a atras atenția asupra întinderii și agitației panslaviste, s'a gândit la 1888 la o eventuală luptă pe două fronturi, temându-se de o coaliție, — lucru pentru care era de mult pregătit....

La 1876 Bismarck cerea lui Gorciacoff să garanteze Germaniei Alsacia și Lorena, dându-i în schimb toată libertatea de acțiune în Orient.

Un an mai târziu, Rușii s'au arătat foarte nemulțumiți de felul cum fuseseră tratați la congresul de la Berlin. Acum e primul moment, când Germania trebuia să aleagă între Rusia și Austria. Acum Bismarck eră convins, că dacă nu s'ar grăbi să-și asigure Austria, Rușii ar câștiga Austria; ar avea ajutorul Franței și ar putea în cele din urmă să stăpânească pentru multă vreme tot Orientul. De astă dată Andrassy isbutește să supună Berlinul unei politici orientale. Acest Andrassy cerea ca România să fie modestă, să-și desvolte comerțul la gurile Dunărei și mai ales să fie antirusă. Cu acest prilej lordul Derby îi răspunde, că nu-i cu puțință o Românie mică, fără aspirații naționale așa cum voia Andrassy. România, zicea Derby, trebuie să fie mare și puternică între grupul slav de Sud și slav de Nord.

La 1883 intră și Italia alături de Germania și Austria; la 1887 tratatul se reînnoește. De astă dată a fost o nevoie firească să se consolideze și acordul ruso-francez. Și chiar de atunci Bismarck a prevăzut războiul pe două fronturi. Pentru Anglia avea încă legături de prietenie, din cauza intereselor comune cu Italia.

La 1884 se încheie o convenție între Rusia, Germania și Austro-Ungaria, garantându-și neutralitatea, în cazul când una din aceste puteri ar intra în vreun războiu. Această convenție dădea puțința Germaniei de a lupta și a învinge. Anglia însă nu putea rămâne fără să ia o atitudine de prevedere contra acestei convențiuni. Anglia începuse să se gândească la un războiu contra Germaniei, încă dela 1890. Și pentru aceasta, Caprivi, urmașul lui Bismarck, un definitiv anglo-fil, a fost câștigat de Anglia prin schimbul între Sansibar și Hel-

goland. Rusia își pierde încrederea în Germania și la 1891 se accentuează bine această separație.

Wilhelm II făcând o călătorie la Constantinopol, leagă o strânsă legătură de prietenie cu sultanul și începe de acum o politică hotărît activă, mai ales cu tendințe comerciale în tot Orientul. Germanii încep exploatarea regiunilor din Asia mică, construind căi ferate dela Constantinopol la golful Persic, importante și economice și militare. Dar înaintarea Germanilor în Asia mică aduce după sine ca o consecință firească și exploatarea țărilor balcanice.

Toate acestea aduc semnarea alianței franco-ruse la 1894, de care pe încetul se apropie și Anglia, cu dorința vădită de a izola Germania, care eră silită să ia măsuri de fortificare. Conflictul însă nu conține decât elemente de politică economică.

Intervenind însă războiul cu Burii, conflictul anglo-german obține și o latură sentimentală.

La 1895, în timpul războiului chino-japonez, Germania se găsește alături de Rusia și Franța, luând o atitudine vehementă contra Angliei, favorabilă Japonezilor. Germanii încep atunci să-și pregătească flota și aceasta ca răspuns politicei de dușmănie a Angliei. Mai târziu, în timpul războiului greco-turc, Germania ia atitudine ostilă Grecilor, ajutând pe Turci. Tot acum Germania își arată politica ei în Orient, ocupând Tsing-Tao,—lucru care determină alianța anglo-japoneză.

Acestea fiind faptele, ele *coincid cu tendințele pan-germaniste*? Da, căci se vedește cum Germania își întinde în toate părțile forțele, căutând să stăpânească tot mai mult.

Înainte de conferința dela Algeciras se stabilește ca și Italia să aibe puțința unor influențe în Balcani.

Conferențiarul continuă să enumere fapte, care vor să arate cum Anglia se tot pregătește de războiu contra Germaniei și în 1911 și 1912.

Conferențiarul expune situația economică a Germaniei, învederând necesitatea unor importuri însemnate din colonii, — ceea aduce daune comerțului englez. Din a-

ceastă situație rezultă interesul Germaniei de a avea colonii.

Dacă Germania va fi învinsă, propriu zis va fi învinsă p populație care sporește în fiecare an și care va fi silită de mizerie să se răzlețească. E însă cert, că, grație impulsivilor economice și *motivelor procurate de prestigiul național, Germania oficială duce o politică în deplin acord cu pretențiunile pangermaniste.*

În încheiere, conferențiarul înfățișează politica Angliei ca un puternic sprijin pentru Franța și—eventual—pentru noi.

Dacă Germanii vor învinge, este evident că pe viitor, Orientul va fi plin de Nemiți; dacă vor fi învinși, vom fi noi singuri destul de capabili să desfășurăm energiile necesare spre a ne fortifica și desvoltă integral.

(Din «Universul»)

III

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Principiul național în actuala conflagrație

Aseară, d-l Gh. Bogdan-Duică și-a desvoltat la Ateneul român a treia conferință, vorbind despre „principiul național în actuala conflagrație“.

Naționalism, după unii, este sentimentul care leagă laolaltă pe toți oamenii aflători pe un anumit spațiu.

Naționalism după alții, este dovedirea unei conștiințe naționale, în toate ramurile de manifestare politică, economică și socială.

Răspândirea ideilor liberale, a ridicat naționalismul la înălțimea unui principiu de existență. Ei bine, fără acest principiu național actualul războiu nici nu s'ar putea explica.

Să vedem cum se manifestă însă naționalismul în diferitele țări care se găsesc azi în războiu,—pentruca de-acî să lămurim cele afirmate mai sus.

Incepem cu *Anglia*. Un autor suedez scrie că, după răspândirea creștinismului, nu este alt fenomen mai grandios decât răspândirea englezismului. În poporul britanic există credința temeinică într'o misiune a lui, culturală și universală. Cu alte cuvinte conștiința națională engleză pornește dela convingerea că Anglia are menirea de a răspândi pe tot globul civilizația.

Idealul acesta este la baza naționalismului englez. Și războiul, dus astăzi de Anglia, nu-și are originea numai în nevoile economice pe care țara le simte, ci și din imboldul de a posedă și a domina,—pentru a împărtăși civilizația,—imbold pe care așa puternic nu l-a mai avut nici un alt popor dela Romani încoace.

Dacă tripla-înțelegere va învinge, Anglia își va atinge acest ideal.

Din punct de vedere al naționalismului, *Franța* e premergătoarea tuturor țărilor. De altfel astăzi numai zece la sută din toți Francezii nu sunt înăuntrul granițelor statului francez. Naționalismul descrescuse în Franța și din cauza socialismului și din cauza antimilitarismului, dar și din cauza lipsei de viață morală solidă. Așa se explică de altfel și faptul că natalitatea în Franța scade și că această țară e amenințată să piară. Economistul A. Leroy-Beaulieu, studiind această chestiune a ajuns la concluzia că prin anul 2100 nu va mai exista nici un Francez,—dacă numărul nașterilor va scădea tot ca până acum.

Salvarea Franței poate să vină însă dela o regenerare a forțelor sale morale. Acum Franța își joacă ultima carte, și dacă se va mântui se va mântui numai prin sine. Dovada că mai are forță de viață o va face recucerind Alsacia și Lorena.

La *Ruși* există un naționalism liberal,—al diferitelor naționalități ce locuiesc în Rusia,—și un naționalism autocrat, care este al Rușilor din mijlocul conglomeratului de popoare, care este imperiul moscovit.

Germania este țara cea mai nouă din punct de vedere al unității naționale. Astăzi ea este încredințată că acesta este singurul prilej de a deveni o putere mon-

dială. „Acum ori niciodată!“, cum a spus un general german. Clipa aceasta este simțită de întreg poporul, în care există o conștiință națională puternică și greu de învins. Naționalismul german vrea ca Germania să fie prima putere din lume.

Cât despre *Austria*, — asupra ei a existat totdeauna convingerea că are de îndeplinit un rol politic în Orient.

Acum însă, când a prins rădăcini idea că acest rol poate fi îndeplinit și de alții — de pildă de noi, — *lipsa de principiu național al Austriei poate să-i fie fatală*. În schimb naționalismul liber al popoarelor oprimate din monarhie va învinge și *Austria se va desființa tocmai pentru că nu are la bază acel principiu național de care vorbim mai sus*.

O tradiție veche, tradiția romană, — domină Italia. *Italia* și-a îndeplinit unitatea națională. Nici cinci la sută din Italiani nu sunt afară de hotar. Naționalismul italian este însuflețit de nevoia unei consolidări a popoului italian, printr'o supremație în Orient. Pentru îndeplinirea acestui gând Italia vede un singur pericol : pericolul *slav*, — acela pe care trebuie să-l vedem și noi.

România : Deocamdată elementul fundamental al naționalismului nostru este tendința de a ne lărgi hotarele prin *cucerirea pământului locuit acum de frații noștri din Ardeal*.

Apoi, vom avea de îndeplinit o operă de așezare temeinică, — și naționalismul nostru va fi atunci un naționalism *intensiv*, nu *extensiv*, cum e acum. Astăzi voim să ne mărim țara, — mâine va trebui să ne-o punem în valoare, supt toate înfățișările: politicește, economicește, culturalicește.

(Din „Minerva“)

Alex. A. Hodoș

Metoadele politice culturale

Aseară, d. Gh. Bogdan-Duică, secretarul-general al Ligei culturale, a ținut la Ateneul român ultima sa conferință din ciclul anunțat, vorbind despre: „Metoadele politice culturale“.

Expansiunile politice, spune d. Gh. Bogdan-Duică, se fac întotdeauna înspre punctele slabe. Pentru îndeplinirea unui ideal național *direcțiunea*, în care el se va realiza, va fi aceea *în spre care se va întâmpina o rezistență mai slabă*. De aceea nicio îndoială nu mai începe acum asupra faptului că expansiunea noastră politică se va realiza *peste Carpați*.

Până astăzi însă a fost vorba numai de păstrarea noastră ca stat,—adică de păstrarea granițelor noastre. *De-abia de trei luni încoace idea irredentistă a câștigat teren*. La începutul războiului ne aflam dealtfel în nedumerire. Interese comune n'aveam nici cu Rusia nici cu Austria. Eră vorba să chibzuim atâta: de a cui biruință —la care am fi ajutat și noi—trebuie să ne temem mai mult? Un stat mic între două state mari puternice e totdeauna primejduit.

Afară de aceasta n'am intrat în războiu pentrucă, după o cunoscută definiție, războiul este continuarea cu alte mijloace, a politicei urmate în timp de pace. Și noi n'am urmat până acum o politică în conformitate cu idealul nostru, care ne-ar duce astăzi în luptă.

Avem însă timpul să ne pregătim încă, și să intrăm în război *atunci când într'adevăr l-am putea scurta*.

Războiul, evident, nu-l vom putea înlătura. Dar până atunci spiritele sunt foarte agitate. E groaznic cât s'a scris și s'a vorbit la noi în ultimul timp!

Inainte de toate, ca în orice împrejurare, reprezentanții opiniei publice s'au împărțit în două: în *optimiști* și în *pesimiști*. D-l N. Iorga scria în „Neamul românesc“ că orice nădejde e pierdută, pentrucă din 1877

până azi politica externă a României a fost compromisă de „incuria“ oamenilor de guvernământ. Tot atât de decepționat s'a arătat d. senator Argetoianu într'o conferință ținută la „Cercul de studii conservatoare“.

O altă împărțire a părerilor se poate face prin terminologia de factor *nerăspunzător* și factor *răspunzător*. Factorii nerăspunzători au păreri foarte diferite.

Părerăa unei reviste financiare-ovrești era, la izbucnirea conflictului european, că noi nu ne putem gândi o clipă la revendicările naționale. În ziarul „Adevărul“, cineva ¹⁾ cerea imperios intrarea în acțiune, — amenințând că altfel Moldova va cere să devie gubernie rusească, rupându-se din trupul unei României lașe. Studenții trimeteau ultimăte guvernului. Profesorii universitari înfățișau primejdia unei adevărate „tragedii“ pentru regele Carol, dacă nu va face războiul dorit. „Acțiunea națională“ încercă să cucerească pe factorii răspunzători pentru idealul național, iar „Acțiunea patriotică“ să zădărnicească propaganda germană.

În majoritatea lor toate aceste activități conțineau exagerări de natură a compromite succesul cauzei.

În ce privește pe factorii răspunzători, — în frunte cu regele Carol, — ei au fost tratați de trădători, și aceasta atunci când nu puteau să vorbească, așa cum nu pot vorbi nici azi. După moartea regelui Carol, — care jurase că va lucra pentru interesele României, și deci n'o putea trădă, — s'a văzut însă că faptele nu se prezentau astfel. Președintele Ligei culturale, pe care suveranul dispărut îl primise în audiență cu puțin înainte de a muri, a auzit din gura marelui rege următoarele cuvinte: **«Nu aș voi să mor mai înainte de a vedea România mare putere».**

Guvernul, care pentru opoziție e totdeauna un guvern slab, a fost și el învinuit că nu-și face datoria; el nu putea să se desvinovătească, pentru că împrejurările nu i-o îngăduiau. Lucrurile s'au mai lămurit însă acum. Șeful guvernului a făcut declarațiuni destul de limpezi

1) A. D. Xenopol!

în cameră, — socotind că *astăzi nu este vreme pentru vorbe goale și umflate*, iar d. Vintilă Brătiauu a ținut deasemeni o conferință liniștitoare pentru revendicările noastre naționale, într'un cuvânt guvernul a lăsat să se înțeleagă, — cum s'a putut, — că numai spre interesul țării nu poate fi toată energia risipită în zadar înainte de momentul oportun, — când toată această energie va fi binevenită la timpul când ea va fi și necesară.

Partidele de opoziție nu sunt direct răspunzătoare; ele pot vorbi mai liber. Șefii partidelor de opoziție nu sunt însă răspunzători în chip direct de presa lor, care nu este totdeauna oglinda gândului acestora. Renunțarea la discuție în parlament și declarațiunile în numele opoziției dovedesc începutul unei înțelegeri asupra situațiunei.

D-l Bogdan-Duică examinează atitudinea Ligei culturale, care *nu putea lucra decât așa cum a lucrat până astăzi* și înfățișează modul cum marele Cavour a lucrat la înfăptuirea unităței naționale a Italiei: Numai întrunind într'un singur mănuchi toate forțele neamului înlăturând vrajba, vom putea merge alături de învingători. *Și va trebui să mergem cu învingătorii, pentru că „vai de învinși“!*

Alex. A. Hodoș.

(Din „Minerva“).

CAZUL d-lui V. PÂRVAN

Părerea *mea* personală după informații și presă, fără să fi fost de față :

Colegul V. Pârvan a vorbit despre *impresiile* sale; a interpretat *cu sfială* raportul între *felul* cum ne pregătim și *scopul* mare ce-l urmărim; dar *scopul* l-a afirmat

și el, ca și noi, ca toți Români. Regretabila-i imprudență *stilistică* i-a inspirat însă *cuvinte aspre*, care i-au făcut *tot răul ce l-a suferit*.

Comitetul central i-a cerut vice-președintelui său P. C. Arhimandrit I. Scriban să fixeze în scris impresiile *sale*. Aceste impresii ne obligau imperios să nu sprijinim desființarea morală a unui om pe care nici reclama, nici politica nu l-au făcut profesor universitar și membru al Academiei române, ci studiile sale serioase, închinatہ trecutului nostru roman și român. Public aici și declarația P. C. Arhimandrit dată în ședința comitetului în 13 Noembrie 1914.

G B. D.

DECLARAȚIUNE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Față de svonorile nedrepte răspândite despre conferința ținută de d-l Pârvan la Atheneul din București, în seara de 9 Noembrie 1914, declar că D-sa n'a spus ideile cari i se impută, altele au fost greșit interpretate, și acestora li se schimbă sensul, dacă sunt scoase din contextul lor.

In adevăr, ideia că nu trebuie să intrăm în război, fiindcă n'am fi pregătiți, n'a spus-o. Dimpotrivă a spus că războiul vine, bate la ușe, cuvinte care și acum îmi răsună în ureche. Apoi D-sa privi războiul ca ceva inevitabil; cum putea spune să nu intrăm în el, pe motivul că n'am fi pregătiți? Deci dacă a spus aceste cuvinte din urmă, și le-a spus, cum putea spune cuvintele dela început, cu care acestea din urmă stau în contradicere?

D. Pârvan a spus altceva, și atunci cuvintele de «nepregătire» care s'au auzit, înseamnă altceva. Înseamnă că dacă războiul e inevitabil, în timpul cât ne mai desparte de el, inițiativa privată trebuie să intre și ea pentru a face ceva, fiindcă statul are multe de făcut și nu trebuie neglijat a se lucra și pe cale privată. Deci D-sa a vorbit nu de nepregătirea morală,

ci de nepregătirea materială din partea societății private. Cu alte cuvinte nu s'a pronunțat asupra stării de pregătire sau nepregătire a statului, nici asupra pregătirii ori pregătirii morale a publicului, ci numai asupra celor ce ar mai trebui făcute din partea publicului, fie ca procurare de materiale, fie ca grije pentru cei ce rămân acasă.

Probă că D-sa n'a jignit sentimentul public, e că a fost aplaudat, iar notele discordante, care s'au auzit numai dela două persoane, au fost primite cu protestări din partea publicului. Pot cită cazul unui domn căpitan-comandor din marina militară, care a apostrofat în auzul tuturor pe ambii contrazicători, declarându-le că n'au înțeles.

Faptul citat în urmă, că s'ar fi suit la tribuna Atheneului d. Stăncescu și că ar fi declarat că regretă rostirea unei astfel de conferințe în sala Atheneului, e absolut inexact.

Eu am stat în sală până la urmă, așa că pot afirma că, dacă după plecarea mea d. Stăncescu ar fi spus cuiva cuvintele acestea, n'ar fi avut înaintea cui să le pronunțe.

Fac această declarațiune categorică, drept unul care am fost de față și cred că se mai pot găsi persoane care să afirme acest lucru.

Cuvintele aspre pe care le-ar fi rostit împotriva conducătorilor întrunirii dela „Dacia“ iarăși sunt scoase din contextul lor. In adevăr, d-sa a adăogat o propozițiune atributivă, care în dările de seamă a fost tăcută, dar care a dat cu totul alt sens decât acel de insultă la adresa persoanelor sus numite. D-l Pârvan s'a pronunțat aspru la adresa celor cari strigă la „Dacia“ : „Vrem războiu“ și care, a adăogat d-sa „vor fi dintre acei cari se duc pe la prefecti spre a fi numiți primari rurali și factori poștali“.

Evident, această propozițiune arată că cuvintele d-lui Pârvan nu puteau fi împotriva conducătorilor întrunirii dela „Dacia“ !

Publicul le-a primit cu aplauze în sala Atheneului.

Arhim. Scriban

